

Утвърждавам:

АНГЕЛ СТОЕВ, Д-Р

Областен управител на област Пловдив

**Стратегия на област Пловдив
за
равенство, приобщаване и участие
на ромите
2021 – 2030 година**

Приложение: Общински планове за действие 2021-2023 година на следните общини:
Асеновград, Брезово, Калояново, Карлово, Кричим, Куклен, „Марица“, Перушица,
Пловдив, Първомай, Раковски, „Родопи“, Садово, Сопот, Стамболийски, Съединение,
Хисаря

**ОБЛАСТ ПЛОВДИВ
2021 ГОДИНА**

СЪДЪРЖАНИЕ
I. ВЪВЕДЕНИЕ
1. АНАЛИЗ НА ПЪРВИЯ СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЕРИОД
- ОБРАЗОВАНИЕ
- ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ
- ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ
- ЗАЕТОСТ
- КУЛТУРА, СПОРТ И МЕДИИ
- НЕДИСКРИМИНАЦИЯ И ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА
II. ЕВРОПЕЙСКИ И МЕЖДУНАРОДЕН КОНТЕКСТ
III. НАЦИОНАЛЕН КОНТЕКСТ – АНАЛИЗ НА ПРОБЛЕМИТЕ И СИТУАЦИЯТА
III. 1. АНАЛИЗ ЗА ОБЛАСТТА
IV. ВИЗИЯ
V. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ
VI. ВОДЕЩИ ПРИНЦИПИ И ХОРИЗОНТАЛНИ ЦЕЛИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО
VII. ПРИОРИТЕТИ
1. ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ
2. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ
3. ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ
4. ЗАЕТОСТ
5. ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА И АНТИДИСКРИМИНАЦИЯ
6. КУЛТУРА И МЕДИИ
VIII. ОВЛАСТЯВАНЕ И РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НАРОМСКАТА ЖЕНА
IX. МЕХАНИЗМИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ИНТЕГРАЦИОННАТА ПОЛИТИКА
X. МОНИТОРИНГ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО
XI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ
XII. ПРИЛОЖЕНИЕ

Индикатори за наблюдение на изпълнението на стратегическия документ:

Относителен дял на риск от бедност. Относителен дял на ромите, които са били подложени на дискриминация по каквато и да е причина през последните 12 месеца. Относителен дял на децата под 18 години в риск от бедност. Относителен дял на ромите, които са били

дискриминирани (в която и да е област) през последните 12 месеца и са подали сигнал за това. Дял на деца на възраст от 4 години до начална възраст на задължително начално образование, които посещават предучилищно образование. Относителен дял на младежите (на 20-24 навършени години) със завършено най-малко средно образование. Относителен дял на младежите (на 20-24 навършени години) със завършено най-малко средно образование. Относителен дял на децата на възраст 6-14 години от домакинства, в които поне един член се е самоопределил като ром, посещаващи училища, в които „всички или повечето съученици са роми“. Коефициент на заетост на лицата на възраст 20-64 години. Относителен дял на незаетите и неучещи младежи на възраст 15-29 навършени години. Очаквана средна продължителност на предстоящия живот. Относителен дял на лицата живеещи в лоши жилищни условия. Относителен дял на лицата, живеещи в пренаселено жилище.

Индекс на човешко развитие: оценяват се средните постижения на всяка държава в три основни аспекта от човешкото развитие: очаквана продължителност на живота, образование, равнище на доходите. Индексът е стандартно средство за измерване на нивото на благосъстояние и най-вече на детското благополучие.

Продължителност на живота и здравословен начин на живот се преценява според вероятната продължителност на живота към момента на раждането: изчислява се косвено задоволяването с продукти от първа необходимост, както и достъпът до питейна вода, жилище, добра хигиена, медицински грижи и услуги.

Знание или равнище на образованието се преценява според степеня на грамотност на възрастните. Това е процент от населението над 15 години, които могат да четат и разбират кратък и лесно достъпен текст за ежедневието. Отчита се и общият сбор от съотношението на записалите се ученици - начално и основно, средно, и висше образование. Това число изразява задоволяване от нематериални блага като възможността за участие при взимане на решения в обществото или на работното място.

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящата Областна стратегия на област Пловдив за равенство, приобщаване и участие на ромите /2021-2030/ е рамков документ, който задава насоките за изпълнение на политиките за социално-икономическо приобщаване и участие на ромите. Стратегията отчита постигнатото в периода 2012-2020 година за интегриране на ромите.

В настоящия документ терминът „роми“ се използва като общ термин. Той включва групи от хора, които имат повече или по-малко сходни, но не едни и същи културни и социални характеристики. Самоопределянето им също може да бъде различно. В България трайна тенденция е част от хората, които околното население възприема като роми, да се самоопределят като българи, турци, румънци и т.н. Не всички роми са обект на социално изключване, но всички те могат да станат обект на дискриминация и да бъдат лишени от права. Стратегията прилага общ и целенасочен интегриран подход към гражданите в уязвимо положение от ромски произход и не изключва оказването на подкрепа и за лица в неравностойно положение от други етнически групи.

Стратегията се вписва в контекста на развитието на европейските интеграционни и приобщаващи политики дефинирани в „Съюз на равенството: Стратегическа рамка на Европейския съюз за ромите за равенство, включване и участие“ /7 октомври 2020 година на Съвета на Европа/.

Стратегията ще допринесе за изпълнението на Плана за действие на ЕС за борба с расизма и Европейския стълб на социалните права /ЕССП/. В ЕССП се определят двадесет основни принципа и права в подкрепа на добре функциониращи пазари на труда. В Плана

за действие на ЕССП са определени конкретни действия за превръщане на тези двадесет принципа на стълба в реалност. Тези действия изискват съвместни усилия с активното участие на социалните партньори и гражданското общество. Планът за действие на ЕССП предлага три цели на равнище ЕС в областите на заетостта, уменията и социалната закрила. Тези цели са в съответствие с Целите на Организацията на обединените нации за устойчиво развитие до 2030 година и определят общата амбиция за силна социална Европа.

Стратегията съдържа визия, цели и приоритети за утвърждаване на интегриран подход при провеждане на политиките за приобщаване и участие на ромите; допринася за постигане на съответствие и взаимно допълване между секторните политики и стратегии, които спомагат за насърчаване равнопоставеността, приобщаването и участието.

За постигане на дългосрочната цел за осигуряване на ефективно равенство и намаляване на различията между ромите и останалата част на населението, в Стратегията са заложили три хоризонтални цели в областта на равенството, приобщаването и участието, както и четири секторни цели в областта на образованието, здравеопазването, жилищните условия и заетостта.

Постигането на справедливост и приобщаване изисква засилено използване и по-добро насочване на ресурсите, както и участие и партньорство на всички заинтересовани страни на всички нива на управление във всички сектори.

Стратегията в областта на заетостта, образованието, здравеопазването и жилищната политика ще допринесат за постигане на Целите за устойчиво развитие на ООН, и в частност: Цел 1: „Изкореняване на бедността повсеместно и във всички нейни форми“, Цел 2: „Премахване на глада, постигане на сигурност на храната и по-качествено хранене и насърчаване на устойчиво селско стопанство“, Цел 3: „Осигуряване на здравословен начин на живот и стимулиране на благосъстоянието за всички във всички възрасти“, Цел 4: „Осигуряване на приобщаващо и равностойно качествено образование и стимулиране на възможностите за учене на всички през целия живот“, Цел 5: „Постигане на равенство между половете и овластяване на всички жени и девойки“, Цел 7: „Насърчаване на постоянен, приобщаващ и устойчив икономически растеж, пълна и продуктивна заетост и достоен труд за всички“ и Цел 10: „Намаляване на неравнопоставеността в и между страните“.

I. 1. АНАЛИЗ НА ПЪРВИЯ СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЕРИОД

Стратегията на област Пловдив за успешно социално интегриране на уязвими групи и етнически общности 2012-2020 година е рамков документ, създаден на основата на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012-2020 година, приета от Народното събрание с Решение от 1 март 2012 година (Държавен вестник, бр. 21 от 13 март 2012 година).

Приетата стратегия възприема всеобхватен подход към интегрирането на ромските общности, като се използват политически, правни и финансови инструменти, и се създават механизми за координация, консултации и мониторинг.

Рамковият документ определя постигането на целите в стратегически и планови документи на областно и общинско ниво и е в съответствие със следните програми и

стратегии за посочения програмен период: Актуализиран документ за изпълнение на Областната стратегия за развитие на област Пловдив (2010-2013 година), Национална програма за развитие: България 2020 година; Национална програма за реформи на Република България (2011-2015 година), основни международни правозащитни инструменти.

Приобщаващата политика обхваща шест равностойни приоритетни области, а именно: образование; здравеопазване; жилищни условия; заетост; култура, спорт и медии; антидискриминация и върховенство на закона.

Названието роми е обобщаващо, както за българските граждани в уязвимо социално-икономическо отношение, които се самоопределят като роми, така и за гражданите в сходно или приблизително еднакво положение, които обществото приема за такива, независимо от личното им самоопределяне.

Стратегията на област Пловдив за интегриране на ромите 2012-2020 година прилага териториален и целенасочен интегриран подход. Стратегическият документ определя реалното състояние, основните приоритети, целите, принципите, визията механизмите за изпълнение, както и мониторинг.

Областната стратегия отразява комплексно потребностите на уязвимата общност, икономическата целесъобразност и финансовите възможности на всички участници в процеса за изпълнението ѝ. Областният съвет за сътрудничество по етническите и интеграционни въпроси на област Пловдив работи успешно с неправителствени организации, чиято основна дейност е в сферата на интегрирането на лица от различни малцинствени етнически групи. Стратегията, като рамков документ определя насоките за изпълнение на политиките за социално-икономическо приобщаване и участие на ромите. Политически, социални и икономически реалности са в основата на краткосрочните Планове за действие на Общините за осъществяване на Областната стратегия.

Важни индекси /показатели/ при отчитане изпълнението на Областната стратегия са следните: относителен дял на лицата в риск от бедност, относителен дял на ромите, които са били подложени на дискриминация по каквато и да е причина, относителен дял на децата под 18 години в риск от бедност, относителен дял на ромите, които са били дискриминирани и са подали сигнал за това, дял на деца на възраст от 4 години до начална възраст за задължително начално образование, които посещават предучилищно образование, относителен дял на младежите (на 20-24 навършени години) със завършено най-малко средно образование, относителен дял на децата на възраст 6-14 години от домакинства, в които поне един член се е самоопределил като ром, посещаващи училища, в които „всички или повечето съученици са роми“, коефициент на заетост на лицата на възраст 20-64 години, коефициенти на заетост на мъжете и на жените на възраст 20-64 години, Относителен дял на незаетите и неучещи младежи на възраст 15-29 навършени години, очаквана средна продължителност на предстоящия живот, относителен дял на лицата живеещи в лоши жилищни условия, относителен дял на лицата, живеещи в пренаселено жилище, относителен дял на лицата, живеещи в домакинство без тоалетна и баня вътре в жилището, индекс на човешко развитие, относителен дял на децата (0-17 години), живеещи в материални лишения, относителен дял на домакинствата с достъп до интернет, тежест на разходите за жилища според състоянието на бедност,

неудовлетворени потребности от медицинска помощ в квинтила от най-ниски доходи /квинтил - тип позиционна средна величина, която разделя реда данни на пет равни части, която се използва в статистиката на европейско равнище/, рано напуснали образование и обучение (относителен дял на лицата на възраст 18-24 навършени години, завършили най-много основно образование и неучастващи в образование и обучение, от населението на същата възраст), нетен коефициент на записване на населението в образователната система (V-XII клас), дял на основни или над основни общи цифрови умения на лица на възраст от 16 до 74 години, живеещи в домакинство с деца под 16-годишна възраст, дял на учителите, подготвени за преподаване в мултикултурни условия.

Плановите за действие на 17 общини в област Пловдив са неразделна и неизменна част от стратегическия документ, структурирани за изпълнение в два периода: 2012-2014 година и 2014-2020 година. Единствено община Лъки не участва в областното планиране поради факта, че на територията ѝ не живее ромско население, липсват уязвими групи или общности.

Отчетите на общините за 2020 година предоставят информация за ползотворна работа със структурите от неправителствения сектор, като обменят информация, прилагат мерки по интеграция на маргинализираните групи, участват в общи проекти,

Неправителственият сектор е и силно представен в ОССЕИВ. Осем неправителствени организации членуват в Областния съвет с основна дейност в сферата на интеграционните политики, а именно: Сдружение „Тракийско дружество Войвода Руси Славов“; Сдружение младежки клуб „Рома – 1996“; Фондация за регионално развитие „Рома“; Сдружение „Национално сдружение за социални дейности, обучение и образование“; Социална фондация „Инди-Рома 97“; Фондация „Заедно“; Сдружение „Консултативно бюро Напредък 7“; Общоарменски благотворителен съюз „Парекордзаган“, представители от Централен израилтянски духовен съвет и Народно читалище „Шалом Алейхем-1945“ – Пловдив. Така се осъществява обмен на информация с релевантните заинтересовани страни и гражданското общество. Прилага се общ и целенасочен интегриран подход към гражданите в уязвимо положение от ромски произход и се оказва подкрепа на лица в неравностойно положение от други етнически групи. Анализът констатира, че стратегическите рамки се прилагат чрез съвместни усилия с активното участие на социалните партньори и гражданското общество. Налице са положителни резултати и промяна в тенденциите. Създаването на механизми и структури за координация и консултации, мобилизира финансиране и предприема дейности за наблюдение на изпълнението на поставените цели.

Насърчава се равното третиране на ромските групи за тяхната социална и икономическа интеграция в обществото. Освен това Областната стратегия определя конкретни цели за интегриране по отношение на достъпа на различни етнически общности до образование, заетост, здравеопазване и жилищно настаняване. Гарант, че всички деца участват в образователния процес и завършват първата степен на обучение, т.е. начално училище е приетият Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

Приоритет е преодоляването на различията между ромите и останалата част от населението по отношение на заетостта, както и по отношение на здравния статус, жилищното настаняване и комуналните услуги (вода, електричество).

ОБРАЗОВАНИЕ

Областната стратегия е рамка в развитие. Фактът, че тя е създадена, вече се счита за постижение само по себе си и представлява повратна точка за етническите общности, като поставя социалната интеграция на преден план в националната политическа програма. Националните, регионалните и местните органи на управление имат право на преценка как да превърнат целите в административен капацитет и конкретни политики.

Образованието е областта, в която има най-голям напредък, а именно: намаляване на преждевременното напускане на училище, подобряване на образованието в ранна детска възраст и задължително образование.

Броят на учениците с ромски произход, които напускат образователната система на етап начално образование намалява. Делът на преждеременно напускащите училище на учащите се в страната като цяло остава много висок. През 2020 година около 60 % от ромите преждеременно прекратяват образованието си. Много нисък е процентът на деца с ромски произход, които преминават към по-висока степен на образование, а процентът на отсъствията и преждевременното напускане на училище сред ромите е значително по-висок, отколкото при останалите ученици.

Негативна констатация е сегрегацията. Необходим е нов подход относно начините за решаване на проблемите на сегрегираното обучение на ромските деца. Данните сочат, че над 90 % от тях учат в сегрегирани училища, което реално е база за неграмотност, некачествено образование, лесно отпадане от училище и т.н. Тази констатация се отнася до населени места с преобладаващо население от етническите малцинства, но и за градовете, вследствие на принципа на райониране. Това са многодетни семейства и съставът на класовете се оформя от техните деца.

Данни на РУО-Пловдив сочат, че отпадналите ученици от училищата на територията на област Пловдив в по-голямата си част са от ромски произход и социално слаби семейства. Причини за отпадането на тези ученици са negliжиране на образованието от страна на родителите /нежелание да изпращат децата си на училище/, както и лошо материално положение - липса на жилищни условия, средства за храна, облекло и учебни пособия и помагала. Други обстоятелства са свързани с повтаряне на съответния клас повече от две години или неуредени документи след промяна на местоживеење /адресна регистрация/.

С приетото от Министерски съвет Постановление № 100 от 8 юни 2018 година се създава и функционира *Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст* /изм. и доп. от 18 Октомври 2019 година/. Така в образователната система е въведена строга форма за отчетност на движението на учащите се, като се прилагат всички законови форми за задържането и връщането на децата в училище. Създава се информационна система /електронна платформа „Посещаемо и безопасно училище“/, в която данните се предоставят от

служебни лица - преминали обучение. Администраторите в отдел „Образование“ в районните кметства и общините разполагат с точна информация, която се предоставя и на областно ниво относно статута на учениците.

На основание чл. 5, ал. 3, т. 3 от Постановление № 100/08.06.2018 г. на МС се създава Областен координационен център, в чийто състав са представители на териториалните звена и всички 18 общини. Това е постоянно действащ орган, чрез който се координира дейността по изпълнението на Механизма. Областният управител осъществява контрол за неговото изпълнение, координира дейността с екипите за обхват и провежда ежемесечни срещи с регионалните структури, ангажирани с изпълнението на Постановлението за осъществяване на визираните цели.

Учениците, заминаващи с родителите си в чужбина, се увеличават през годините на програмния период. Причините са различни и по-голямата част от тези деца, подлежащи на задължително обучение, продължават образованието си извън пределите на страната.

За постоянното участие в учебния процес на малолетни и непълнолетни лица най-често се предприемат мерки като: обход на домовете, срещи с родители, роднини или близки на децата, съвместни действия с отдел „Закрила на детето”, търсене на съдействие от Общинските администрации и Комисиите за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни.

За разрешаването на тези проблеми се търсят нови форми и подход, като организиране на интересни за учениците в различните възрастови групи извънкласни занимания, форми на забава, състезания, участие в проекти и други. Усилията не водят до положителни резултати, ето защо се търсят нови подходи. Проблемът с отпадането на учениците се решава чрез убеждение и работа с родителите. Включването на родителите в училищните инициативи, както и съвместни дейности с обединена родителска общност, помага чрез личен пример да ангажират собствените си деца в дейността на училището.

Организирането на екскурзии създава възможност за осъществяване на пълноценна връзка между преподаватели, ученици и родители. В някои общности не се осъзнава необходимостта от образование. Факт е, че безпричинните отсъствия намаляват в резултат на участие в училищни тържества и на различни други мероприятия — лекции на различни теми, посещения на културни институции и други. В случаите на съпричастие на семейството към интересите на децата има ефект прилагането на извънкласните форми. Въвличането на родителите към училищни проекти, конкурси и обсъждания спомага за изграждане на позитивна атмосфера на взаимно уважение, толерантност и партньорство.

Извънкласните дейности са разнородни – осигурява се допълнително обучение на учениците за повишаване на нивото на постиженията им по общообразователните предмети, участват в национални програми, проекти, модули, компоненти и други извънучилищни дейности. Интересите са насочени към увеличаване на неформални спортни прояви — турнири, спортни празници, компютърни кабинети и училищни библиотеки. Осигуряват се занимания по интереси през лятната ваканция. Използва се спортната база на училището и през лятната ваканция под контрола на учителите. Извънкласните форми влияят благотворно на личностното и интелектуално развитие, и подобрява качеството на образователния процес. Развитието на потенциала спомага за социалната интеграция на децата и последващата им реализация. За повечето от тези деца училищните извънкласни форми са единствените възможности за развитие на интересите

им, при това напълно безплатно. Атрактивните, полезни и занимателни инициативи насърчават децата в техните интелектуални търсения и създават чувство за принадлежност към училището.

Стремежът е за работещи модели на сътрудничество с местните етнически общности, с неправителствените и гражданските организации. Ефективно се работи за повишаване на мотивацията на родителите от етническите малцинства за образователна интеграция на техните деца и припознаване на образованието като предпоставка за по-добра професионална и социална реализация.

Активно се работи по реинтегриране на отпадналите ученици по посока на обучение и придобиване на професионална квалификация. Вечерни и задочни форми на обучение в професионалните училища за придобиване на професионална квалификация е адекватна мярка за младото поколение.

През 2020 година, въпреки вирусната епидемия, се реализират редица проекти в сферата на образователната интеграция, които обхващат деца и ученици от ромската малцинствена група:

В община Асеновград се реализира проект „Център за ранно детско развитие - Асеновград“; Схема за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Проект BG05M9OP001-2.004 - „Услуги за ранно детско развитие“, Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2014-2020. През месец декември 2019 година е сключено допълнително споразумение за удължаване срока на предоставяне на услугите в Център за ранно детско развитие – Асеновград до 31.12.2020 година. Общата стойност на проекта е в размер на 1 110 380,82 лева. Градска библиотека „Паисий Хилендарски“ реализира проект „Работилница за родители – Да пораснем заедно!“; В община Брезово училищата си сътрудничат с Центъра за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“ по Проект „Намаляване на отпадането на ромските ученици от училище“.

В община Карлово се осъществява участие по проекти – „Върни моя приятел в училище“. С помощта на Проект „Подкрепа за успех“ в община Карлово има пълно обхващане на децата в подготвителните групи, които не владеят добре българският език.

През 2020 година ФРР „РОМА-Пловдив“ реализира проект „Гарантиране на правото на образование за ромските деца в избрани европейски градове, - 848688 REC-RDISC-DG-2018, финансиран от Европейската комисия (финансирането за 2020 година възлиза на 97 241,54 лв.), както и включването в инициативата „Гарантиране на правото на образование за ромските деца в избрани европейски градове- ГАРАНТИЯ“.

В община Първомай се реализират различни дейности по следните проекти и програми: „Заедно в грижа за всеки ученик“, „Заедно за всяко дете“, „Образование за утрешния ден“, „Подкрепа за успех“ и други.

Проект BG05M2OP001-2.012-0001 „Образование за утрешния ден“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ е съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове. ЦМЕДТ „Амалипе“ работи по Проект „Всеки ученик ще бъде отличник“ в община Стамболийски;

Чрез Програма за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система в община Хисаря няма отпаднали ученици.

Общините Карлово, Кричим, Сопот, Стамболийски и Хисаря участват по Проект BG05M2OP001-3.005-0004 - „Активно приобщаване в системата на предучилищното

образование“, а община Хисаря осъществява Проект BG05M20P001-3.003-0001 „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие”.

Увеличава се ограмотяването на възрастни, както и на завършилите прогимназиален клас. Увеличен е броят на успешно положили изпитите за сертифициране. В ромската общност е увеличен броят на завършилите висше, средно и основно образование.

Негативни са данните за никога непосещавали училище деца и навършили седемгодишна възраст, които не са записани в първи клас в община Пловдив, „Марица“ и Раковски. Липсата на образователна степен намалява конкурентоспособността на младите хора в рамките на пазара на труда, което обуславя влошен жизнен статус.

Причините за отпадането от училище в по-голямата си част са социални и обвързани с начина на живот и възможността за намиране на работа, а често и на прехрана на определени групи от населението на страната. Нормативната база не е достатъчно гъвкава за тези конкретни случаи, поради което дори и да имат желание, тези ученици не могат да продължат образованието си. Ранните бракове, бременност, разбирания и обичаи на етноса също са причина за прекратяване на участието в образователния процес.

През изминалия програмен период са организирани и проведени регионални обучения на учители, класни ръководители и директори в мултикултурна среда на различни теми. Акцентира се върху превенцията срещу отпадането от училище, проведени са обучения за граждански и социални компетентности, комуникативни умения и решаване на конфликти.

Проведено е обучение на начални учители от община Раковски и община Брезово във връзка с овладяване на български език в условията на билингвизъм. Усилията са насочени към създаване на толерантна мултиетническа среда в българското училище.

Основни проблеми са: липсата на владее на български език на повечето деца от ромски произход; в някои общини има проблем с адресната регистрация, което затруднява обхвата; социални и финансови причини, които възпрепятстват посещенията на деца и ученици в детски градини и училища; встъпване в съвместно съжителство в ранна възраст; както и ангажиране в трудова дейност на непълнолетните от техните родители.

Данните показват ограничен напредък в образованието на деца в неравностойно социално положение. За да се осигури на ромските деца равен старт в живота от съществено значение е прекъсване на цикъла на отношение към образованието между поколенията. Необходим е цялостен подход във всички области, а поставянето на образованието на ромските деца на преден план е задължително. Обучение, придобиване на квалификация, усвояване на знания във време на нови технологии са основни за просперитета на всяка личност. Положителни последици е възможно да настъпят в резултат на ефективна борба срещу предразсъдъците на обществото към маргинализирани групи и общности. Възможно е преодоляването на наложените стереотипи с толерантността на новото поколение.

Извънредните обстоятелства във връзка с COVID-19 и наложените строги рестрикции са причина за използване на нетрадиционни форми на обучение и възпитание. На територията на област Пловдив във всички училища е обезпечено обучение от разстояние в електронна среда /ОРЕС/, а Регионално управление на образованието - Пловдив и директорите на образователните институции осигуряват необходимите

електронни средства за деца и ученици, които са в неравностойно положение и с нисък социален статус.

В някои общини, преминаването към онлайн обучение е отчетено като негативно за децата от ромски произход. Това създава допълнителни дефицити в знанията им. Ограничени са и възможностите за кандидатстване по проекти и извънкласни дейности. Много от мероприятията за изминалата календарна година не се провеждат, поради обявяване на извънредното положение (извънредната епидемиологична обстановка) и тежките последици от инфекциозното заболяване. В заключение е необходимо да се отбележи, че учениците от ромски произход са граждани на Европейския съюз и като такива те се ползват със същите права и задължения като всички останали и следва да разполагат с равни възможности, както и да получават образование в обичайната висококачествена и приобщаваща образователна среда на всички равнища.

Предвид значението на висококачествено образование в ранна детска възраст, за което е известно, че е свързано с по-добри резултати от обучението и поставя основите за социално приобщаване на по-късен етап, то образованието на уязвими ромски ученици трябва да започва възможно най-рано, за предпочитане на тригодишна възраст, като се отчитат специфичните условия, чрез включването им във финансово и физически достъпни приобщаващи услуги за грижи в ранна детска възраст и грижи за деца.

Общият брой и разпределението по видове институции в системата на предучилищно и училищното образование в Общините на територията на област Пловдив са както следва: общ брой на училищата: 193, в това число Държавни училища: 22, Общински училища: 161, Частни училища: 10.

Неспециализирани училища – 187. Специализирани училища – 5. Специално - 1.

Според вида на подготовката и степента на образование: Духовно – 1, Обединено – 5, Основни училища – 97, по изкуства – 3, Професионални гимназии – 28, Спортно – 1, Средни училища – 36, за обучение и подкрепа на ученици с увреден слух – 1. Брой деца и ученици: в подготвителни групи в училищата - 1 249, общ брой на учениците – 67 404 с осигуреност с управленски и педагогически кадри (брой): управленски персонал в училищата общо – 430, педагогически персонал в училищата – 6 047.

Пандемията налага проучване сред педагогическите специалисти за установяване на дефицитите в квалификацията, на база на която се определят приоритетни тематични области, нуждаещи се от квалификационни дейности:

- Умения за работа в електронна среда;
- Организация и управление на училището в електронна среда;
- Квалификационни дейности във връзка с пандемията от COVID-19;
- Компетентностен подход в обучението;
- Киберсигурност в ИТ
- Умения за работа с проблемни ученици – със специални образователни изисквания и с липсваща мотивация за учене;
- Взаимодействие на педагогическите специалист с учениците, с родителите и с други заинтересовани страни;
- Използване на иновативните методи при работата на педагогическите специалисти;
- Обучение на деца със СОП (работа със семействата на учениците, провеждане на обучение с родителите или съвместно с учители);

- Съвременни модели за приобщаване на родителите като партньори в планиране и организация на училищния живот;
- Превенция и преодоляване на проблемното поведение и агресията в училище;
- Ефективно разрешаване на конфликти в училищна среда, работа със заинтересованите страни;
- Отпадане на ученици от училище, проблеми, реинтегриране на отпаднали ученици;
- Усъвършенстване на уменията за работа с деца, невладеещи български език.

В заключение: подчертава се необходимостта от прекъсване на порочния кръг на бедността на засегнатите ромски общности чрез предприемане на ефективни и целенасочени действия от най-ранна възраст, тъй като целенасочените мерки на всички равнища на образованието могат да бъдат ефективни средства за борба с бедността, подчертава се и необходимостта от засилване на прехода към по-висока степен на образование, както и от подкрепа за тези мерки с използване на социални инвестиции.

Въведени са редица мерки за подобряване на посещаването на училище от деца от ромски произход, като осигуряване на безплатна храна и безплатни учебници в училищата, както и разширяване на задължението за посещаване на детска градина от по-ранна възраст и предучилищно образование за всички деца. Тези добри практики следва да бъдат продължени.

Значителна е ролята на местните общини и училищните инспекторати, както и силните партньорства и ангажираността на местните заинтересовани страни. Те са от ключово значение за постигане на устойчива интеграция на ромите.

Положени са усилия чрез приемане на законодателни инструменти и се гарантира съответствието между качеството и равенството в образованието, като същевременно се въвежда приобщаващо образование. Целта на подобни мерки е при децата от ромски произход, както и от всички останали групи в неравностойно положение, да се постигне най-голямата възможна степен на интеграция в образователната система: от образованието в ранна детска възраст до гимназиалния етап на средното образование, което е предпоставка за личностно развитие на детето и бъдеща реализирана кариера.

Прилагането на разработената стратегия и приетите програми и планове за действие на общините са насочени към улесняване на достъпа на ромите до заведения за грижи за деца, училища и университети, което от своя страна е предварително условие за личностно и професионално развитие, а извънучилищните дейности, като спортни или художествени, са отлично средство за приобщаване.

ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Усещането на ромските общности за *здравния им статус* е подобро, но обхватът на медицинското обслужване продължава да бъде ограничен, въпреки че в сферата на здравеопазването жителите на Пловдивска област се обслужват от над две хиляди лечебни заведения, в това число над 30 болници, лечебни заведения за доболнична помощ, един Комплексен онкологичен център, един Център за психично здраве, един Център за кожно-венерически заболявания, 21 ясли и един Дом за медико-социални грижи за деца, хосписи,

Център за спешна медицинска помощ, Център за трансфузионна хематология, Регионална здравна инспекция и Районна здравноосигурителна каса.

РЗИ-Пловдив и Общините в областта предоставят данни за разпределение на дейностите по етнически признак само по определени показатели (раждаемост, здравно осигуряване, хронични заболявания). Дирекция “Обществено здраве”, отдел “Профилактика на болестите и промоция на здравето и здравно-техническа експертиза” /“ПБПЗ и ЗТЕ”/ в РЗИ-Пловдив извършва дейност по здравна стратегия за лица в неравностойно положение, принадлежащи към етническите малцинства.

Усилено се работи в сферата на здравната просвета - специалистите организират беседи, презентации, обучения.

Върху здравословното състояние на гражданите от ромски произход косвено влияние оказват по-ниското им образование и бедността. Бедността в ромската общност е 11 пъти по-разпространена отколкото сред българите. Те се хранят в много по-голяма степен непълноценно, не спазват основните правила за здравословно хранене.

Поради тази причина през последните пет години, служители от Дирекция „ОЗ“, отдел „ПБПЗ и ЗТЕ“ провеждат здравни беседи с родители и деца от ромски произход, с цел запознаване с основните принципи за хигиенни навици, здравословно хранене, и правила при отглеждане на малки деца. Беседа на лекари от РЗИ с родители от етнически ромски произход в ДГ “Лилия”, р-н “Източен” в град Пловдив на тема „Разясняване на основните принципи за здравословно хранене на деца от 3 до 7 години“ бележи началото на образователен процес за здравословен живот в най-гъсто населения квартал „Столипиново“.

Дейността на професионалистите е разнообразна и богата именно в този район. Те представят „Приказка за здравето” и провеждат интерактивна игра на тема “Здравословно хранене и грижа за зъбките” с деца от ромски произход в ДГ „Маргаритка” /р-н „Източен”, град Пловдив/. Обсъждане на пирамидата за здравословно хранене на деца от 3 до 6 години привлича много родители. Проверяват се в детската градина усвоените знания за разпознаване на полезните от вредните храни, затвърждават се здравните навици за хигиена на устната кухина. Представяне на образователна игра-презентация на тема “Нека бъдем здрави” в ДГ „Радост”, село Стряма, Община Раковски, има за цел да повиши здравните знания и да формира навици за здравословно хранене, грижа за зъбките и личната хигиена при децата, извършва се демонстрация и се дават съвети как правилно се мият ръцете и зъбките. Представя се образователна презентация “Знам какво да ям” пред деца от ромски произход в ДГ „Лилия”, квартал „Столипиново”, град Пловдив, с цел профилактика на оралните заболявания и Хепатит А.

В ДГ „Пролет”, село Първенец, община „Родопи“ има презентация на тема “Нека бъдем здрави” с цел под формата на образователна игра да се повишат знанията на децата за здравословно хранене, грижа за зъбките и личната хигиена.

Съвместно със социална фондация „Инди Рома – 97“ е проведена беседа в ДГ “Приятел”, град Куклен, Община Куклен с актуална тема „Знам какво да ям“ и „Полезно или вредно“, както и демонстрация и съвети за правилно миене на ръцете, с цел превенция на Хепатит А. Същата образователна презентация специалистите представят и в ДГ „Щастливо детство”, район „Източен”, град Пловдив, с цел профилактика на оралните заболявания и превенция на Хепатит А.

Под формата на образователна игра се повишават знанията на децата за здравословно хранене, грижа за зъбите и личната хигиена и в ДГ „Детски рай“, село Куртово Конаре, Община Стамболийски.

Беседите и презентациите са основен метод, а темите винаги са актуални.

Беседи на тема “Нека бъдем здрави” са проведени в различни населени места на региона: ДГ “Родина”, район “Източен”, град Пловдив, ДГ “Роза”, село Борец, Община Брезово, ДГ “Васил Левски”, село Богдан, Община Карлово, на които се предоставят брошури „Чисти ръце, добро здраве“.

Към друга възрастова група са насочени дейностите на здравните специалисти, които са свързани с употребата и злоупотребата с тютюневи изделия, алкохол и психоактивни вещества сред ученици и родители с цел повишаване на познанията и намаляване на рисковите форми на поведение.

Реализират се навременни родителски срещи в НУ „Кирил Нектариев“ /квартал Столипиново/ и ОУ „Панайот Волов“ /Шекер махала/ в град Пловдив. Заслуга за организирането има „Спиритс България“ с цел ранна превенция на злоупотребата с алкохол при ученици от 3-4 клас.

Провеждат се беседи в ОУ „Панайот Волов“, град Пловдив, с ромски ученици от 5-ти до 8-ми клас, с участието на здравния медиатор на „Шекер махала“ по следните теми: „Тютюнопушене“, „Алкохол и здраве“, „Психоактивни вещества – въздействие и последици за здравето“, прожекция на филм „Невидимият“; прожекция на филма „Амфетамини“.

Проведена е образователна дискусия в ОУ „Панайот Волов“, град Пловдив с родители, съвместно с комисия за работа с родителите по следната тема: „Пасивно тютюнопушене и вредата от употребата на наргилета“.

Проведени са обучителни дейности с ученици от 3-ти и 4-ти клас на ОУ „Никола Вапцаров“, град Асеновград и техните родители по темите: „Тютюнопушене“ /беседа/, „Наргилета – факти и рискове“ – презентация.

С ученици от ОУ „Богданица“ в село Богданица, Община Садово, са проведени образователни дейности по темата „Наргилета и електронни цигари – факти, заблуди и рискове“ – презентация и дискусия. Проведена е беседа с ученици от СУ „Найден Геров“, р-н Източен, град Пловдив на тема „Тютюнопушене, алкохол и наргилета“ /презентация/. Беседа с ученици от ОУ „Йордан Йовков“, р-н Северен, град Пловдив, засяга темата „Тютюнопушене, алкохол и наргилета – факти и рискове“. Проведени са обучителни дейности с Център за работа с деца по следните теми: „Зависимости– тютюнопушене, алкохол и енергийни напитки“, „За и против цигарите“, „Тютюнопушене“.

Проведени са образователни дейности с деца от ЦНСТ, град Карлово по темите „Тютюнопушене“ и „Алкохол и ПАВ“. Проведени са обучителни дейности с деца от ЦНСТ, село Зелениково, Община Брезово, по темите „Тютюнопушене и алкохол“, „ПАВ – амфетамини и екстази“, „Зависимости - тютюнопушене и алкохол“, „СПИ – рисково поведение“.

Проведени са обучителни дейности с млади хора в ЦПЗ-Пловдив /кв. Столипиново/ по следните теми: „Да поговорим за алкохола“ – беседа; „Цигари, наргилета и електронни цигари – факти, заблуди и рискове“ – дискусия. Проведени са беседи с ученици от СУ „Найден Геров“, район „Източен“, град Пловдив по темите: „Тютюнопушене, наргилета, електронни цигари“, „Наркотични вещества – какво знаем за тях“. Представена е

презентация и групово дискусия с ученици от ОУ „Йордан Йовков“, район „Север“, град Пловдив, по темите: „Какво знаем за последиците от употребата на ПАВ“ и „Тютюнопушене, електронни цигари и наргилета – факти и рискове“.

С цел намаляне на детската и майчина смъртност сред етническите малцинства, чрез обсъждане на проблемите на репродуктивното здраве и семейното планиране, предпазването от болестите предавани по полов път са проведени беседи и прожекция на филми сред подрастващи, млади майки и техните родители.

Проведена е дискусия в ОУ „Панайот Волов“, град Пловдив, с ромски ученици от 5-ти до 8-ми клас, колектива на училището и с участието на здравния медиатор на „Шекер махала“ по следните теми: „Превенция на ранните бракове сред ромски общности“, „Предпазване от ранна, нежелана бременност и от болести предавани по полов път“, „Рискове, които крие ранната бременност за майката и бебето“, „Ранните бракове сред ромската общност“, „СПИН и СПИ – какво не знаем за тях“, както и прожекция на филма „Еми и Ани“ за превенция на ранните бракове, ранните раждания и напускането на училище.

Проведена дискусия в ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, село Калековец с ромски ученици от 7-ми и 8-ми клас по темите „Превенция на ранните бракове сред ромски общности“, „Предпазване от ранна, нежелана бременност и рисковете, които крие ранната бременност за майката и бебето“, „СПИН и полово предавани болести“.

Проведени са образователни дейности с ученици от ОУ - село Богданица, по следните теми: „Полово развитие и пубертет“ – беседа; демонстрация на стъклената жена, „СПИ – какво знаем за тях“ – презентация;

Проведена е дискусия в СУ „Христо Смирненски“, град Брезово, Община Брезово, с ромски ученици от 6-ти до 10-ти клас по следните теми: „Превенция на ранните бракове сред ромски общности“, „Предпазване от ранна, нежелана бременност и рисковете, които крие ранната бременност за майката и бебето“, „СПИН и полово предавани болести“ – презентация, прожекция на „Еми и Ани“ за превенция на ранните бракове, ранните раждания и напускането на училище;

Проведени са обучителни дейности с Център за работа с деца на тема „Полово развитие – пубертет, промените настъпващи при момичета/момчета“.

Проведени са обучителни дейности с деца от ЦНСТ, село Зелениково и с млади хора в ЦПЗ-Пловдив /кв. Столипиново/ на тема „СПИ-рисково поведение“.

Проведени са беседи с родители и ученици за превенция, контрол и разпространение на туберкулоза, хепатит А, COVID-19, също така са разяснени необходимостта от прилагането на имунизациите и профилактичните прегледи и тяхното значение сред ромското население.

Проведена е беседа с родители от ромски произход в ДГ „Лилия“, район „Източен“, град Пловдив, по темите „Хепатит А“ – профилактика; „Значение на имунизациите и профилактичните прегледи, сред ромското население и необходимостта от тяхното прилагане“.

Проведена е дискусия в ОУ „Панайот Волов“, град Пловдив, с ромски ученици от 5-ти до 8-миклас, колектива на училището и с участието на здравния медиатор на „Шекер махала“ на тема „Хепатит А– профилактика“. Проведена е беседа с млади родители от ромски произход в ДГ „Родина“, район „Източен“, град Пловдив, по темите „Повишаване на здравните знания за най-разпространените социално-значими заболявания“; „Значение

на имунизациите и профилактичните прегледи, сред ромското население и необходимостта от тяхното прилагане”.

Проведени са обучителни дейности с родители на деца от ОУ „Никола Вапцаров“, град Асеновград, по следните теми: „ТБЦ – рискови фактори и профилактика; „Хепатит А“. Проведена е беседа с родители от ромски произход в ДГ “Родина”, район “Източен”, град Пловдив, по темите: „Профилактика на най-честите инфекциозни заболявания“, „Грип и Хепатит А“, “Значение на имунизациите и профилактичните прегледи, сред ромското население и необходимостта от тяхното прилагане”.

Проведена е беседа с родители от ромски произход в ДГ “Щастливо детство”, район “Източен”, град Пловдив, по темите: „Повишаване на здравните знания за най-разпространените социално-значими заболявания и за вредата от нездравословен начин на живот“, “Значение на имунизациите и профилактичните прегледи, сред ромското население и необходимостта от тяхното прилагане”.

Проведени са образователни дейности с деца от ЦНСТ, град Карлово, на тема „Как да предпазим себе си и другите от COVID-19“ – беседа.

Проведени са обучителни дейности с деца от ЦНСТ, село Зелениково на тема „Какво знаем за туберкулоза, хепатит А и COVID-19“ /беседа/, „Туберкулоза – предаване на болестта, предпазване и симптоми“, „Как да се предпазим от COVID-19“ – беседа.

Проведени обучителни дейности с млади хора в ЦПЗ-Пловдив /кв. Столипиново/ с тема „ТБЦ – намаляване риска от заразяване и разпространение на болестта“.

В заключение: В седем от общините на територията на област Пловдив са осигурени здравни медиатори, които активно работят за увеличаване на здравната информираност и подобряване на здравната култура на представителите от ромската етническа група.

Положителна тенденция е повишената здравна култура сред младите жени. Увеличени са редовните посещения на бременни жени в женска консултация. Всички деца преминават детска консултация, стриктно се спазва имунизационния календар. Резултатни са проведените кампании с цел превенция на ранната бременност, ранни бракове, придобиване на хигиенни навици, болести предавани по полов път и други. Проведени са консултации и беседи във връзка с осигуряване на редовна здравна детска консултация. За информиране на родителите относно Covid-19 са предоставени информационни материали, проведени са разговори и консултации, свързани с превенцията, лечението и необходимостта от ваксиниране. Много от общините, в които са съсредоточени представители на етническа малцинствена група, отбелязват необходимостта от назначаването на повече здравни медиатори по места, с цел обхващане на всички нуждаещи се от медицински услуги. Към момента в някои общини все още липсват здравни медиатори. Отново остава на дневен ред проблемът с недостатъчния брой здравни медиатори по общините, което възпрепятства обхвата на всички нуждаещи се от подкрепа. Друга цел е превенция на ранното забременяване на малолетни и непълнолетни ромски момичета чрез прилагане на разнообразни форми и програми за работа с подрастващите относно предотвратяване на ранната бременност и риска от нея, беседи, своевременно констатиране и уведомяване на здравните органи и по-широко участие на здравните медиатори.

По приоритет „Здравеопазване“ се акцентира върху големия процент на здравно неосигурени лица от ромски произход, което възпрепятства диагностицирането и лечението на каквито и да било заболявания. Независимо от усложнената епидемична обстановка в страната, здравните медиатори по общини продължават дейността си.

Малък напредък се констатира по отношение на дела/броя/ на лица с етнически произход, обхванати от националното здравно осигуряване. Делът на ромите, оценяващ своя здравен статус като „добър“ или „много добър“, е около 60 %. Повече от една четвърт от тях смятат, че са ограничени в своите дейности поради здравословното си състояние, а 22 % от тях имат продължителни заболявания или здравословни проблеми. Продължителността на живота е с 10 години по-ниска в сравнение с останалите граждани. Освен това, има доказателства, че процентът е много по-висок сред ромските общности, относно детската смъртност.

Трудностите пред ромите се увеличават от кризата, свързана с коронавируса, тъй като икономическите и социалните последици от настъпилата криза засяга ромското население, по-специално жените, а така се задълбочават съществуващите неравенства във всички приоритетни области от приобщаването на ромите. Като се има предвид, че ромите са изложени на извънреден риск от това да страдат от отрицателните последици от кризата, свързана с Covid-19, те имат ограничен достъп до здравеопазване, образование, социални обезщетения - включително обезщетения за безработица, или каквито и да било други мерки, насочени към смекчаване на въздействието на пандемията.

Европейската Комисия по заетост и социални въпроси призовава държавите членки да гарантират, че когато хора от ромски произход упражняват своите права на мобилност, те могат да имат достъп до всички необходими здравни грижи в държавата членка, в която пребивават, също така подчертава, че нито бедността, нито статутът на пребиваване, на което и да е лице, следва да представлява пречка пред достъпа до здравни и социални услуги.

ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ

Различията в жилищния фонд продължават да са значителни, като около 30 % от ромските семейства все още живеят без вода в рамките на своите жилища, а 36 % – без тоалетна, душ или баня. Санитарно-технически съоръжения за задоволяване на здравно-хигиенните изисквания като баня, тоалетна, водопровод, канализация липсват в някои райони.

По данни на Регионална дирекция за национален строителен контрол - Пловдив принудително съборени жилища, с период обхващащ последните 5/пет/години, са извършени принудителни премахвания на жилищни сгради обитавани от роми за периода 20.05.2016 година — 20.05.2021 година от органите на ДНСК за територията на област Пловдив, както следва: през 2016 година са извършени 7 броя премахвания, а през 2017 година има 2 броя премахвания. В този петгодишен период за принудително изпълнение не са предвидени за премахване други незаконни строежи.

Регионална дирекция за национален строителен контрол - Пловдив сезира министъра на регионалното развитие и благоустройство и е създадена междуведомствена експертна група, със задача да анализира действащата нормативна уредба и да предложи законодателни промени в ЗУТ /Закон за устройство на територията/, ЗДС /Закон за държавната собственост/ и ЗОС /Закон за общинската собственост/. Целта е въвеждане на задължение за извършване на преценка за пропорционалност на намесата в правото на

личен, семеен живот и жилище при издаване на заповеди за изземване на имоти държавна и общинска собственост, както и за премахване на незаконни строежи.

Подобряването на жилищните условия и на прилежащата инфраструктура в общините на територията на област Пловдив е с приоритет в Общинските планове за интеграция на ромите.

За тази цел се използват средства от общинския бюджет или от участието на общините по проекти и програми. В някои общини са реализирани различни инфраструктурни проекти и подновяване на стари съоръжения. На места поетапно се реновира ВиК мрежата. Дегетоизриране е положителна тенденция в повечето общини на територията на област Пловдив. Представителите на ромската общност все повече купуват жилища извън гъсто населените квартали, които са обитавали.

За разрешаване на жилищните проблеми в някои общини се обособяват нови поземлени имоти, общинска собственост, за нуждаещи се /включително роми/, на които се предоставя възможността да построят собствени жилища. Във всички новоизграждащи се квартали стриктно се спазват строителните норми с нова пътна, водопроводна, канализационна и енергоразпределителна структура. За разрешаване на проблемите с жилищните нужди в някои общини са отредени терени общинска собственост за изграждане на социални жилища за лица от ромски произход. Това от своя страна налага промяна на вече съществуващ Подробен устройствен план /ПУП/ или изработване на нов.

По приоритет „Жилищни условия“ се отчита, че не във всички общини на територията на област Пловдив на домакинствата са осигурени вода и електричество. Работата по подобряването на инфраструктурата в ромските квартали продължава. Предизвикателствата пред общините в процеса за подобряване на условията на живот сред ромското население, са най-вече незаинтересованост от страна на семействата, трудната комуникация с тях, незаконните постройки, в някои общини и липсата на желание за узаконяването им.

Преброяването на населението и жилищния фонд са единствен източник за осигуряване на детайлна информация за броя и структурата на домакинствата и семействата в тях. Нови данни към момента няма от Национален статистически институт за извършено преброяване през 2021 година. В област Пловдив по налична информация около 75 % от домакинствата живеят в градовете на областта. В общините жителите се самоопределят с принадлежност към българската етническа група, други домакинства към турската етническа група и към ромския етнос. Голяма част от ромското население на територията на областта живее в домакинства с повече от 5 члена.

Най-много домакинства, които наброяват шест или повече лица от ромския етнос са на територията на община Пловдив, община Карлово и община „Марица“.

Многобройната численост на домакинствата, както и концентрацията им в обособени квартали и махали води до социална изолация на жителите им, до влошаване на жилищните условия, до проблеми с изграждането и поддръжката на инфраструктурата и хигиената, до транспортни проблеми и трудности при осигуряването на услуги. Значителна част от ромите обитават пренаселени квартали, като често те са извън градската регулация, на места без изградена или със зле функционираща водопроводна и канализационна мрежа (особено в някои села със слабо изградена или липсваща канализационната мрежа).

В изградените неформални селища има нужда от спешни мерки в областта на подходящи санитарни условия, вода, електричество и необходимата инфраструктура в бедните ромски общности. Включването в пълна степен на ромските селища в мерки за дезинфекция във време на пандемия е задължително. Най-уязвимите лица и тези, които са загубили доходи, имат възможност за субсидиране на разходите за потребление. Предоставена е финансова подкрепа за самотни родители /самотни майки/ за грижи за деца, плащания на наем и други домакински разходи, за да се облекчат финансовите затруднения, особено с оглед на загубата на работни места. Легализирането на неформалните гъсто населени селища противоречи на законодателната уредба.

В областта на целенасочените действия по жилищно настаняване е важно да се установи процес на участие на ромите от самото начало. Политиките на жилищно настаняване трябва да бъдат основани на концепцията за споделяне на разходите или принос на бенефициерите за жилищно настаняване и комунални услуги. Ромски бенефициери могат да организират разгръщане на техни собствени инициативи и да участват в планирането на техните собствени селища.

Добра практика е насърчаването на пространствената десегрегация и ангажирането на бенефициери от ромски произход в разработването и изпълнението на проекти за жилищно настаняване, за да се намалява и предотвратява принудителното изселване. Важни са предприетите мерки по отношение на бездомността. Намирането на решения по отношение на изселванията чрез ангажирането на различни институции е от ключово значение, а мерките по отношение на жилищното настаняване на ромите следва да бъдат интегрирани в по-широки национални дейности и законодателни инициативи, насочени към програми за социално жилищно настаняване или подпомагане. Не следва да се извършват изселвания без предоставянето на заместващи стандартни, достъпни и качествени жилища в райони без сегрегация, с достъп до обществени услуги. Неотложна е необходимостта от публични инвестиции за преодоляване на сегрегацията.

Жилищната сегрегация е резултат от широкообхватния и многостранен характер на съществуващите недостатъци при планирането, насочването, изпълнението и мониторинга на мерки за приобщаване на ромите, тъй като териториалният подход може да бъде релевантен при планирането и изпълнението на мерки в областта на социалното приобщаване. Усилията са насочени към осигуряване на достъп до безопасна питейна вода, канализация, канализационни системи и прилагане на правото на подходящ жизнен стандарт, както и правото на здравословна и безопасна среда.

Внимание заслужават въпросите, свързани с жилищното настаняване и бездомността, чрез мерки като развитието на социалния жилищен фонд, насърчаването на недискриминационен достъп до социално жилищно настаняване или чрез подкрепа на успешни проекти, като например микрокредити за ромски семейства.

Многообещаващ е подходът на инициативите за „жилищно настаняване на първо място“ за предотвратяване и борба с бездомността. Препоръчва се предоставяне на услуги, съответно водени от принципа за настаняването, които допълват предоставянето на жилищно настаняване със съпътстваща подкрепа, която обхваща аспекти на заетостта, образованието, здравеопазването и развитието на общностите. Наложителни са политики, които подкрепят хората, изправени пред бедност, включително ромите, така че те да могат да имат достъп до достойни работни места, доходи и жилищни условия.

Нужни са иновативни подходи за задоволяване на непосредствените потребности на гражданите, както бързо и адекватно разрешаване на съществуващи проблеми, за да се засили сближаването и особено солидарността. Значителна е ролята на Организациите на гражданското общество, които се застъпват за ромските общности.

Директивата за равнопоставеността на расите /Директива 2000/43/ЕО на Европейския Съвет за Расовото равенство от 29 юни 2000 година „Равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход“/ има за цел да се бори с дискриминацията и е основана на принципа на равнопоставеността между хората.

Директивата предвижда защита и гаранции за равно третиране по отношение на достъпа до и предоставянето на стоки и услуги, включително жилищно настаняване, което е преди всичко в правомощията на националните и регионалните правителства.

Нарушаването на правата на ромите относно жилищно настаняване и предоставянето за тях на незадоволителен достъп до жилищно настаняване и комунални услуги има отрицателно въздействие върху образованието, заетостта и здравословното състояние, както и неблагоприятно въздейства върху социалното приобщаване като цяло.

ЗАЕТОСТ

Стратегията се ръководи от принципите за защита на правата на човека, за гарантиране на равни възможности на всички граждани и недопускане на дискриминация въз основа на различни нагласи и стереотипи, включително етнически произход.

Агенцията по заетостта, като обществен посредник на пазара на труда, чрез нейните териториални поделения /Дирекция "Регионална служба по заетостта" –Пловдив, с обхват Смолянска, Пловдивска и Пазарджишка области/ и Дирекциите „Бюро по труда“/ДБТ/ към нея/, като Изпълнителна агенция към Министъра на труда и социалната политика за реализиране на държавната политика по насърчаване на заетостта, в своята дейност позволява пълноценно използване на възможностите и способностите на отделната личност, защитава правото ѝ на достойно съществуване и пълноценното ѝ участие в Обществото.

Водена от стремежа си да отговори на повишените изисквания за модернизация на държавната администрация и от желанието да предоставя на своите клиенти качествени услуги по отзивчив, прозрачен и ефективен начин, Агенция по заетостта разработи и прилага „Харта на клиента“, в която са предвидени и се предоставя за това „Кои сме ние“, „Какво гарантираме и какви стандарти спазваме“ и „Начините за търсене на обратна връзка с нашите клиенти“. На разположение на клиентите са и on-line анкети, публикувани на сайта на Агенцията по заетостта за обратна връзка и измерване на удовлетвореността на потребителите. В системата се прилага Етичен кодекс и Стандарти на поведение при обслужване на клиентите.

Дейността на Дирекциите „Бюро по труда“ се регламентира от Закона за насърчаване на заетостта /ЗНЗ/, който урежда обществените отношения при насърчаването и запазването на заетостта, професионалното ориентиране и обучението на възрастни и посредничеството по информиране и наемане на работа. При осъществяване на правата и задълженията по ЗНЗ не се допускат пряка или непряка дискриминация,

привилегии или ограничения, основани на народност, произход, етническа принадлежност.

При изпълнение на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите дейностите на ДРСЗ/ДБТ са насочени в следните направления:

- Повишаване на пригодността за заетост и квалификацията на безработни роми, чрез включване в обучения, в това число мотивация за активно търсене на работа, професионална ориентация и професионална квалификация;

- Осигуряване на заетост на търсещи работа, в това число роми, маргинални и рискови групи на пазара на труда;

- Насърчаване на предприемачеството, стартиране и управление на собствен бизнес, чрез включване в обучения;

- Насърчаване на социалния и гражданския диалог в подкрепа на трудовата реализация на ромите, чрез провеждане на срещи, семинари, дискусии, кръгли маси и други мероприятия с ромски организации, включително инициирани от териториалните подразделения на Агенцията по заетостта.

На територията на област Пловдив /в град Пловдив, район Източен, квартал Столипиново/ се намира една от най-големите общности с етнически смесено население. В квартал „Столипиново” е създаден и функционира повече от 25 години филиал към Дирекция „Бюро по труда” - Пловдив. Сградата, в която е разположен филиалът, е предоставена за безвъзмездно ползване на Агенцията по заетостта-София, с решение на Общински съвет Пловдив. Чрез функционирането на този филиал Дирекция „Бюро по труда” - Пловдив, предоставя пълния набор от посреднически услуги по заетостта на населението в самия квартал, като на жителите му се спестяват транспортни разходи и други неудобства, свързани с посещението на основната сграда на ДБТ на ул. „Чернишевски” № 3. През наблюдаваните 5 години /2016-2020г./ жителите на квартал „Столипиново”, невладеещи достатъчно добре български език, се обслужват от двама „ромски медиатори”, назначени по Национална програма „Активиране на неактивни лица”. Медиаторите са лица от ромски произход с висше или средно образование, които владеят и ползват „ромски език”. Те добре познават проблемите на представителите на ромската общност, свързани с трудовата им реализация, култура и бит.

В другите населени места от област Пловдив също функционират ДБТ и/или филиали, но там обслужването на ромското население /т.е. ”самоидентифицирали” се като роми търсещи работа лица/ се осъществява в интегрирана среда на място в сграда на съответната Община или на изнесени работни места като за целта са ангажирани щатни трудови посредници, трудови медиатори и/или ромски медиатори, назначени в ДБТ.

В отделни общини има младежки медиатори, които работят с младежите до 29 години, включително от ромски произход. Навременната и индивидуална работа с всеки младеж е от ключово значение за реализацията на младите хора. Придобитото образование и/или обучение, в съчетание с потребностите на пазара на труда е залог за заетост. Въпреки рязката промяна в икономическата ситуация, продиктувана от мерките за овладяване разпространението на коронавирусната инфекция, действията спрямо младежите през 2021 г. продължават в същата посока и със същите цели. В изпълнение на новата Препоръка на Съвета на ЕС „Мост към работни места – укрепване на Гаранцията за младежта“ ще се разширява обхвата на младежите от групата NEETs, ще се отправят

качествени предложения за работа, обучение или връщане в образователната система, а също ще се засилва партньорския подход.

Другата голяма група от този етнос са лицата над 50 години. Зеленият и дигитален преход, който променя работните места и изискванията към работната сила, увеличава предизвикателствата пред по-възрастните. Мерките, които адресират тези предизвикателства, изискват засилване на усилията за подобряване на техните умения и подкрепа за тяхното кариерно развитие. Позитивен ефект за заетостта на по-възрастните лица имат инвестициите в безопасни и здравословни условия на труд поради по-голямата вероятност от заболявания с увеличаване на възрастта. Комплексните мерки, които осигуряват високо ниво на защита на здравето и безопасността на работното място и подходяща работна среда, приспособена към техните потребности, осигуряват възможности за по-дълъг трудов живот.

Изпълнението на Националната стратегия за интегриране на ромите в областта на заетостта не може да се отчете в реален мащаб, тъй като на територията на общините в област Пловдив е малък броят на търсещи работа лица /ТРЛ/, които се „самоопределят“ като роми. Статистическите данни на Националната база данни за област показва, че:

Данни за Пловдивска област:

	2016	2017	2018	2019	2020
Регистрирани безработни лица към 31.12.	17588	15915	13818	13657	17122
<i>в т.ч. самоопределили се като "роми", от тях:</i>	3527	3174	2935	3092	3515
*с висше образование	0	3	1	0	1
*със средно образование	16	104	103	164	226
*с основно и по-ниско	3511	3067	2831	2928	3288
Регистрирани младежи до 29г. към 31.12.	3165	2730	2238	2129	2320
<i>в т.ч. лица от ромски произход</i>	827	711	657	649	683
Брой на регистрирани младежи до 29г. по образование към 31.12.					
*с висше образование	487	473	386	344	363
*със средно образование	956	947	760	799	964
*с основно	378	334	324	332	340
*с начално и по ниско	1344	976	768	654	653
Новорегистрирани безработни лица през годината/входящ поток/	27657	26692	23706	24300	35285
<i>в т.ч. лица от ромски произход</i>	2493	2588	2678	3171	4003
Устроени на работа -всичко	18406	17030	16037	16443	19529

в т.ч. роми, относителен дял от общия брой	1650 /8,96%/	1514 /8,89%/	1714 /10,69%/	1892 /11,51%/	1928 /9,87%/
Постъпили на работа в реалната икономика /устроени на първичен пазар на труда/	16133	15448	14265	15183	18169
в т.ч. роми, /относителен дял/	1277 / 7,92%/	1352 / 8,8%/	1413 / 9,9%/	1756 / 11,6%/	1778 / 9,8%/
Устроени на работа "роми" на субсидирани работни места по Програми и мерки за заетости по схеми и проекти на ОП РЧР	373	162	301	136	150

В Пловдивска област има 6 Дирекции „Бюро по труда”, които обслужват 18-те общини в нея. Разпределението на основните показатели на наблюдаваните групи безработни лица за последните 5 години е както следва:

ПЛОВДИВСКА ОБЛАСТ	Година	Дирекция "Бюро по труда" Асеновград / в т.ч. общините Асеновград и Лъки/	ДБТ Карлово /в т.ч. общините Карлово и Сопот/	ДБТ Марица Пловдив /в т.ч. общините Марица, Съединение, Хисаря и Калояново/	ДБТ Пловдив /в т.ч. общините Пловдив, Раковски и Брезово/	ДБТ Първомай /в т.ч. общините Първомай и Садово/	ДБТ Родопи Пловдив /в т.ч. общините Родопи, Кричим, Стамболийски, Перущица и Куклен/
Регистрирани безработни към 31.12		2061	2050	1808	7906	1618	2082
в т.ч. лица самоопределили се като "роми"	2016	260	971	529	1105	148	514
		1945	2009	1635	6847	1573	1906
в т.ч. роми	2017	208	903	492	1033	111	427
		1930	2025	1450	5722	1180	1511
в т.ч. роми	2018	236	970	485	796	93	355
		1675	2148	1392	5816	1203	1423
в т.ч. роми	2019	244	1048	380	849	223	348
		1732	2348	1629	8256	1147	2010
в т.ч. роми	2020	275	1075	403	1036	339	387
Регистрирани безработни младежи до 29г. към 31.12		396	392	284	1505	225	363
в т.ч. "роми"	2016	74	248	84	287	21	113
		336	382	239	1148	319	306
в т.ч. роми	2017	34	223	89	257	21	87
		325	418	244	842	203	206
в т.ч. роми	2018	59	258	86	173	17	64
		297	403	176	872	186	195
в т.ч. роми	2019	60	260	62	194	32	52
		299	379	221	1035	171	215
в т.ч. роми	2020	65	233	67	207	65	46
Постъпили на работа - всичко		2034	1874	2464	8586	1300	2148
в т.ч. роми	2016	66	350	327	602	104	201
		1904	1667	2206	8279	1222	1752
в т.ч. роми	2017	66	294	384	519	67	184
	2018	1806	1809	2039	7346	1151	1886

в т.ч. роми		59	278	365	676	85	251
		2014	1760	1980	7714	1176	1799
в т.ч. роми	2019	86	322	370	678	123	313
		2210	1913	2742	8392	1418	1966
в т.ч. роми	2020	66	265	411	352	292	267

Проблемите, които са наблюдавани от експертите в отчетния период са :

* Преждевременно напускане на образователната система;

* Неграмотни и слабограмотни лица от уязвими групи /в т.ч. от ромски произход/, които нямат завършена начална степен на основно образование или завършен клас от прогимназиалния етап, което затруднява интегрирането им на пазара на труда и води до невъзможност за предлагане на подходящо квалификационно обучение за нова професионална квалификация или придобиване на част от професия;

* Ниска мотивация за активно поведение на пазара на труда, вкл. при търсене на работа в реалната икономика;

* Не малък брой „икономически неактивни лица” при уязвимите групи и лицата без образователен ценз или квалификационен сертификат, част от които работят епизодично в „сивия сектор” или са издържани от семействата си;

* Липса на мотивация за придобиване на предприемаческа култура и включване в обучение за стартиране и управление на собствен бизнес, вкл. поради липса на минимален образователен ценз;

В тази връзка през последните няколко години усилията на експертите в ДБТ са насочени към следните дейности:

- Информирание, активиране и подпомагане регистрацията в ДБТ на неактивни и обезкуражени лица от ромски произход, с цел осигуряване на достъп до предлаганите от тях посреднически услуги;

- Провеждане на професионално ориентиране от страна на трудовите посредници в ДБТ и психолози /където има назначени/, кариерните консултанти в ДРСЗ и стимулиране и мотивиране на търсещите работа лица /ТРЛ/ от ромски произход за по-активно поведение на пазара на труда, вкл. чрез участието им в „Ателиета за търсене на работа”, „Дни на работодателя”, „Трудови борси” и др. мероприятия организирани от ДБТ;

- Подпомагане за включването в заетост или в обучение на лицата, които ромските и младежките медиатори са активирали и насърчили да се регистрират в ДБТ;

- Осъществяване на по-ефективно посредничество на работодателите от реалния сектор при наемането на работа на безработни лица, самоопределили се като представители на ромската общност, вкл. чрез предоставянето на новите услуги внедрени в системата на Агенцията по заетостта – „Семейно трудово консултиране” и "Консултиране и менторство след започване на работа";

Настъпилата социално-икономическа криза в резултат от пандемията Covid-19 през 2020 година изисква обединени усилия на всички заинтересовани страни и организации за справяне с последиците и ефекта върху пазара на труда особено при уязвимите групи, в т.ч. ромската общност. Социалният диалог, който има дългогодишна традиция, в новите условия е още по-важен. Провеждането на консултации с НПО ангажирани с проблематиката, прякото съдействие на местните власти, участието на регионалните представителства на работодателските организации и национално представителните организации на работници и служители, държаните органи и прякото ангажиране на всяка

една от страните в съвместни действия /по компетентност/ ще допринесат за търсенето на по-устойчив и ефективен отговор не само за преодоляване на кризата, но и очертаване на насоките и перспективите за приобщаване и участие на уязвимите групи, в това число ромската общност, на пазара на труда.

Не се забелязват подобрения в *достъпна до заетост*, а делът на младите хора, които не са заети с работа, учене или обучение, дори се е увеличил. Равнището на заетост сред ромите е около 40 %, докато делът на лица в трудоспособна възраст, незаети с работа, учене или обучение, се е увеличил на 60 %.

Брой получаващи месечна помощ по реда на чл. 9 от Правилника за приложение на Закона за социалната помощ /ППЗСП/ от Дирекция „Социална помощ“ /ДСП/ област Пловдив:

Година	Лица и семейства
2016 година	5403 случаи на лица и семейства
2017 година	4015 случаи лица и семейства;
2018година	3119 случаи лица и семейства
2019година	2770 случаи лица и семейства
2020 година	2819 случаи лица и семейства <i>/данните са за петгодишен период/</i>

В ДСП област Пловдив не се води статистика на подпомаганите лица по етнически признак. Посочените данни се отнасят до общия брой на лица и семейства, подпомагани по реда на чл. 9 от ППЗСП, които са безработни, регистрирани в Д“БТ“ като активно търсещи работа с основно или по-ниска степен на образование. Граждани в предпенсионна или пенсионна възраст, които не получават пенсия, поради недостатъчен осигурителен стаж, хора с увреждания, семейства с ниски доходи или без доходи. Наблюденията сочат, че в голямата си част подпомаганите с месечна помощ лица и семейства са от ромски произход.

Обслужваните от ДСП в област Пловдив 18 общини са с различна големина и обхват, различни по структура, социални, демографски и икономически характеристики. Например Общините: Пловдив, Асеновград, Карлово, Раковски, Първомай са с преобладаващо градско население, с относително голям брой деца, както и голям брой малцинствени групи. От друга страна Община Лъки и Брезово са със застаряващо население, с устойчива тенденция за миграция към по-големите градове в страната, с предимно самотни възрастни хора, голяма част от които с увреждания, разпръснати по отдалечени села и махали.

Последните години се характеризират с намаление на получаващите месечни социални помощи, поради следните причини: санкциониране за неполагане на

общественополезен труд от получаващите социални помощи, липсата на регистрация в Дирекция “Бюро по труда“ на безработните лица в трудоспособна възраст, както и сезонна или постоянна трудова миграция в страната и чужбина. Характерно за тази група хора е пълната или частична неграмотност, ранното отпадане от училище, ранните бракове, високата раждаемост, свързана и с получаването на социални и семейни помощи, лоши хигиенно-битови условия, ниска здравна култура и информираност, negliжиране на предоставената им от държавата възможност за образование и езикова интеграция, липсата на професионални умения и компетентности и свързаната с това висока степен на безработица, ниски доходи, водещи до социално неравенство, трудова дейност без трудови договори и осигуровки.

Ключов приоритет в Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020 е осигуряването на възможности за заетост и повишаване на доходите от труд чрез активно включване на пазара на труда. Съществен е приносът на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г. по Проект “Услуги лице в лице”. В област Пловдив са създадени Центрове за заетост и социално подпомагане – 5 броя. Общините Сопот, Карлово, Садово, Раковски и Съединение, съвместно с Агенция по заетостта и Агенция за социално подпомагане се прилагат нови модели и услуги за въздействие върху продължително безработните лица, обекти на социално подпомагане – консултация и менторство след започване на работа, семеен трудов консултант, възможности за продължаваща социална подкрепа по реда на Закона за социално подпомагане, Закона за семейните помощи за деца, Закона за хората с увреждания, Закона за лична помощ, Наредба РД07-5/2008 г. за целева помощ за отопление и предоставяне на социални услуги.

Във връзка с изпълнението на Споразумението за интеграция в заетост на продължително безработни лица, разработено в изпълнение на Препоръката на Съвета на ЕС от 15 февруари 2016 година, относно интеграцията на дълготрайно безработните лица на пазара на труда, през 2019 година е сключено споразумение за съвместна работа на териториалните поделения на Агенция за социално подпомагане и Агенция по заетостта.

Конкретните механизми за осигуряване на устойчива заетост на ромите в активна трудова възраст целят заедно с представители на работодателите, синдикатите, общините и организациите на ромската общност за насърчаване на социалния и гражданския диалог в подкрепа на трудовата реализация на ромите, въвеждане на правни и икономически механизми за стимулиране на работодателите да наемат на работа лица от ромски произход, включително чрез прилагане на механизмите за корпоративна социална отговорност, субсидирана заетост и др., и активизиране на продължително безработни и икономически неактивни лица, чрез насърчаване на трудовото медиаторство. Приети са промени в Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане и Правилника за прилагане на Закона за семейни помощи за деца.

В Пловдивска област успешно се реализират програми за заетост и обучение, насочени основно към неравностойните групи на пазара на труда. Включването в програми и насърчителните мерки остава една от възможностите за безработните да се реализират на пазара на труда, а за работодателите това е допълнителен стимул да наемат на работа безработни лица. От друга страна, програмите и мерките за заетост и обучение са предпоставка за социална адаптация, придобиване на знания и умения по дадена професия и възстановяване на трудовите навици на най-уязвимите групи безработни.

Включените лица в заетост по програми и временна заетост реализират насърчителните мерки по Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ) и Програми за заетост и обучение в област Пловдив. С цел постигане на по-голям ефект в интегриране на етническите малцинства на трудовия пазар се изпълнява приоритет „Заетост” от международната инициатива „Десетилетие на ромското включване“. Дирекция „Регионална служба по заетост” за стратегическия период реализира следните дейности:

- Повишаване конкурентността на ромите на пазара на труда;
- Повишаване на пригодността за заетост и квалификация на безработни роми;
- Мотивация за активно търсене на работа;
- Професионална ориентация;
- Професионална квалификация;
- Ограмотяване;
- Насърчаване на предприемачеството, стартиране и управление на собствен бизнес;
- Насърчаване на социалния и гражданския диалог в подкрепа на трудовата реализация на ромите;
- Провежда срещи, кръгли маси, семинари, дискусии в приемни на Дирекция „Бюро по труда“, активно работи по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“.

Макроикономиката изключва голяма част от ромите от пазара на труда, така постоянно се възпроизвеждат високи нива на безработица в общността им, както и заетост в по-ниско платени дейности. Квалификацията и образованието не са конкурентни на пазара на труда, а социалната репутация за трудовия им статус също, този социален капитал е бreme, тежест. Ето защо тези безработни лица са обект на специални грижи от страна на Службите по заетостта. Голяма част от представителите на ромската общност са продължително безработни трудоспособни лица, получаващи социални помощи. Те са с ниски шансове за устройване на работа на първичния пазар на труда и затова се нуждаят от специфични мерки като Национална програма „От социални помощи към осигуряване на заетост”.

Представителите на ромската общност в региона имат унаследени проблеми: неграмотност; социална изолация; липса на трудови навици и трудов опит; лица без специалност и професия; трайно намалена или загубена работоспособност вследствие на заболяване; затруднено икономическо положение на семействата, които често не позволяват на децата си да се ангажират с различните видове обучения; липса на мотивация за участие в програми, които осигуряват образование и квалификация; нежелание на част от ромите да продължават обучението си;

Етнокултурните особености на ромския етнос, обичаите и нагласите са проблем за социалното им включване. Голяма част от целевата група не се регистрира в дирекциите „Бюро по труда“, както и не се подписват редовно ежемесечно. Голям е процентът на нискообразованите, а това е сериозна пречка при осигуряването на работа. Висок е процентът на хората, неотговарящи на условията за включване в социалните програми, както и на трайно безработните лица. Липсва мотивация за активно търсене на работа.

В селата възможностите за икономическа стабилност и получаване на доходи от труд са ограничени. Голяма част от тях трудно преживяват, защото нямат земя за обработване, нямат средства да ползват земя под наем, да работят и осигуряват своите най-необходими потребности.

Променена обща селскостопанска политика би дала възможност и би насърчила иновативни форми на селскостопански труд, включително социални кооперативи за ромските общности, и би могла също така да играе важна роля при създаването на справедлива, здравословна и екологосъобразна система за храните.

В заключение: Целта е да се повиши социалната отговорност и мотивацията за работа при полагане на обществено полезен труд, чрез създаване на звена към отдел „Хуманитарни и социални дейности” в населените места с преобладаващо ромско население и осигуряване на техника и инструменти за работа.

Гарантирани са социалните и икономическите права на ромите в българското законодателство. По-всеобхватен подход, който включва институционалното признаване на ромското малцинство като социален участник, е наложително да се приложи. Ефективното и организирано участие на представителните организации на ромското гражданско общество предполага възможност за пълноценното им участие в изпълнението, мониторинга и оценката на икономическите и социалните политики. Участието на ромите е задължителен общ стандарт за качество за новата стратегическа рамка. Финансовите и структурните механизми са гарант за равно и качествено участие на етническите групи.

Заетостта има определящо значение за социалното приобщаване и поради това етническите малцинства трябва да имат възможност да участват пълноценно на пазара на труда, а принципът „равен статут и равно заплащане за равен труд“ трябва да се прилага за всички работници.

Прилагането на определени стандарти по политиките за наемане на работа без дискриминация на работодателите налага равенство на равнището на дружествата и в секторните колективни споразумения, както и създаването на работни групи по многообразието на работното място, включително справяне със стереотипите, предразсъдъците и отрицателните нагласи, предотвратяване на дискриминацията при наемането на работа, насърчаването, заплащането и достъпа до обучение.

С оглед на равенството следва да се използва насърчаването на етническото и културно многообразие на работното място. Разработването на вътрешни правила срещу расизма и свързаната с расизма дискриминация, и тормоз на работното място спомага за подобряване на микроклимата в трудовите колективи.

Установяването на преките или непряките дискриминационни практики е гарант за задържането на работна сила чрез мерки за равенство, ето защо е необходимо да се приемат коригиращи мерки за намаляване на неравенството във всяка област и ресор. Постигането на тази цел е възможно чрез събиране на данни за равенството по отношение на стандартите за неприкосновеност на личния живот и основните права.

Най-важните въпроси, за които трябва да се намери решение в областта на заетостта на ромите, са ефективният преход от образованието към отворения пазар на труда, като се има предвид високия процент на непосещение на учебни занятия, отсъствия и преждевременно напускане на училище, които засягат ромските деца и младежи. Трябва да се подчертае значението на справянето с отрицателните стереотипи, които често са най-

големите пречки пред придобиването на трудова заетост, както и с различните форми на недеклариран труд, дискриминация от страна на работодателите, съчетаване на търсенето на работна ръка с предлагането на работна ръка и справяне с нарастващия дял на ромите, които не участват в никаква форма на образование.

Предвид специфично положение на ромското население трябва да се осигури качествена заетост за него, достъп до достойни работни места, справедливо възнаграждение и условия на труд. Системите за социална закрила и социални услуги са адекватни, достъпни и трябва да се използват от всички потенциални бенефициери, също така трябва да включват всеобщо здравно осигуряване без дискриминация, както и схеми за минимален доход и пенсионни права.

Данните и изследванията за по-добро идентифициране и разбиране на комбинираната дискриминация посочват многостранните аспекти на бедността и социалното изключване в ромските общности. Комбинираният показател, който се използва, регистрира изложеност на риск от бедност или социално изключване.

Европейската Комисия по заетост и социални въпроси счита, че държавите членки трябва да инвестират в механизми за наблюдение и подаване на жалби, които са подкрепени с ресурси, достъпни и ефективни за всички работници, независимо от тяхната националност или статут на пребиваване, за да защитят работниците от ответни действия на работодателите и вредни последици, както и да подкрепят организациите на гражданското общество по отношение на предоставянето на информация на работниците относно техните права и начините за упражняването им.

КУЛТУРА, СПОРТ И МЕДИИ

Създаването на първата европейска рамка за национални стратегии за интегриране на ромите включва необходимостта от подобряване на положението на ромското население в европейската политическа програма.

Създават се жизненоважни институционални структури и мрежи, също така се разработват национални стратегии за преодоляване на недостатъците при интегриране на ромското население. Стратегиите са продължени и подобрени като се засилва насърчаването и използването на по-обвързващи цели за повишаване на ангажираността и отчетността. За по-доброто прилагане се изисква тези стратегии да бъдат интегрирани в националните, регионалните и местните секторни политики, особено за дългосрочни проекти за интеграция.

Дейност, като например *политическо участие, ромско изкуство и култура, ромски език и история*, са посочени като допълнителни мерки към четирите основни приоритетни области - образование, здравеопазване, заетост и жилищно настаняване в политиката за програмния период. Равнопоставеното участие във всички области на обществения живот, политическото участие и езикът, изкуствата, културата и историята на ромското население са важна мярка към четирите основни приоритетни области.

Ромското население представлява най-голямото етническо малцинство в Европа. Предвид пъстротата в обхвата на широкия термин „роми“ той не успява да отчете многообразието в рамките на ромското население. „Роми“ са използва във време, когато лицата, отговорни за вземането на решения, вземат тези решения относно политиките по

отношение на ромите без реално участие на ромските общности, и следователно тези общности се чувстват отчуждени. Това определение, използвано в политиките и дискусиите на Европейския съюз, не отразява разнородността на ромската общност и следователно често е критикувано от тях.

Ромската култура е част от европейската култура и европейските ценности и ромското население допринася за културното богатство, разнообразие и общата история на Европейския съюз. Опазването и укрепването на културното наследство, свързано с националните малцинства, има решаваща роля в социалното сближаване.

Процесът на приобщаване на ромското население може да бъде успешен и надежден, но е необходима фундаментална промяна в подхода. Неправителствени организации /НПО/, които предоставят дейности от решаващо значение за създаването на среда и условия, в които деца от всякакъв произход имат равни възможности, се счита за обмен на добри практики.

Европейският парламент с Резолюция от 17 септември 2020 година призовава държавите членки да популяризират ромския език, култура и история в учебните програми, музеите и други форми на културно и историческо изразяване, както и да признават приноса на ромската култура като част от европейското наследство. ЕП призовава държавите членки да разработят съгласувани и последователни мерки с подходящи бюджети за стимулиране, подпомагане и популяризиране на ромските изкуства и култура, за изследване и опазване на материалното и нематериалното наследство на традиционната ромска култура и за съживяване и насърчаване на традиционните ромски занаяти. Следва да се гарантира по-добре равнопоставеното участие и оправомощаването на ромското население в определянето на политиките от всички равнища: местни, регионални, национални и европейски, заинтересовани страни (НПО, активисти, експерти, членове на общността и други). Необходимо е да бъдат включени в значителна степен всички заинтересовани страни в разработването, прилагането и мониторинга на публичните политики по отношение на хората с ромски произход. Разработването и прилагането на стратегии и програми, насочени към улесняване на достъпа на ромското население до учебни заведения, учебни центрове, библиотеки, читалища и други са предварително условие за личностно и професионално развитие, а извънучилищните дейности, като спортни или художествени, са отлично средство за приобщаване.

Медиите трябва да положат съгласувани усилия за повишаване на осведомеността и информирането на обществеността по отношение на процеса на приобщаване на ромите.

Решаваща е ролята на медиите за намаляване на антиромските нагласи и изградени стереотипи. С помощта на недискриминационно отразяване на представителите на ромската общност е възможно преодоляването на предразсъдъците в обществото.

Ромската култура е част от европейското културно наследство, както и част от културното многообразие в страната ни. Ромската общност съхранява своята традиционна култура. Представянето на положителни образи в медийното пространство е в полза на интеркултурализма, респективно на социалното сближаване. Медиите играят важна роля в процеса на социално приобщаване на ромската общност в българското общество.

Основни дейности, които се извършват в Общините, се разделят на няколко категории: кръжочна и клубна дейност, културно-масова, библиотечна, концертна, празнична дейност и спортна. Народните читалища са основни културни институции по

места. Активно действащи са 240 Народни читалища в региона. Общо 178 са регистрираните библиотеки към Народните читалища в областта.

Четири фондации и двадесет сдружения с нестопанска цел осъществяват социалната и културна интеграция на ромите. Неправителствените организации са ангажирани със защитата на правата на гражданите, разпространяването на културата на различните етноси сред широката общественост. Сдруженията с идеална цел създават нови възможности за допълнително образование и развитие на младата генерация.

Община Куклен претворява традициите като провежда три празника с активното участие и на трите етноса, съжителстващи в общината. Община Садово и „Марица“ ежегодно организират етнофестивали.

Международният ден на ромите /8 април/ празнично се отбелязва в населените места. Участват представители на ромския етнос във всички концертни, творчески, спортни и художествени събития, които се провеждат през годината като част от Културния календар. Читалищата имат ключова роля за пълноценното и ефективно включване на етническите общности в културните мероприятия.

Спортът създава условия за равнопоставено представяне на ромската общност и равен достъп до обществения живот. Спортните бази са общодостъпни и много млади таланти започват своето развитие именно в тях.

НЕДИСКРИМИНАЦИЯ И ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА

В Европейския съюз се използва общия знаменател „роми“ за международното им признаване като национално малцинство. Въпреки че, се подчертава многообразието в рамките на широкия термин „роми“, названието не успява да отчете разнообразието на всички хора с ромски произход. Терминът „роми“ или двойният термин „синти и роми“, който се използва в политиките и дискусиите на Европейския съюз, не отразява разнородността на малцинството, така че хората с ромски произход като бургуджийска, калдерашка, калайджийска, загунджийска, миллет и т.н. се чувстват изключени или невизирани. Ромите са една от групите хора с ромски произход в Европа. Наименованието на една група, използвано за описване на другите групи в политиките и дискусиите на ЕС, често се критикува сред членовете на общността. Ромите са най-голямото етническо малцинство в Европа. От общо около 10–12 милиона на континента Европа, около 6 милиона живеят в ЕС и са граждани на държава–членка.

Антициганизмът /термин, възприет в Европейския съюз, както и „хора с ромски произход“, който обобщава всички групи и пътуващи общности поради разнородността на общността/ и *престъпленията от омраза* продължават да будят сериозно безпокойство, въпреки доказателствата за известно намаляване на дискриминацията при достъпа им до услуги в някои области.

С цел обсъждане на решения по набелязаните предизвикателства към Областния съвет – Пловдив се създава Експертна група, която подпомага неговата дейност със силен акцент върху две хоризонтални области, а именно: борбата с дискриминацията, език на омразата и борба с отрицателните нагласи към хората с ромски произход. Експертната група активно работи за приобщаването и равните възможности на хората от друг етнически произход.

Въпреки усещането за намаляване на дискриминацията сред ромите, антиромски нагласи в обществото все още съществуват и създават бариери. Продължава бедността, безработицата, ниското ниво на образование, които поставят в неравностойно положение представителите на тези общности.

Основните мерки и цели за преодоляване на дискриминацията са:

Повишаване институционалната култура и експертния капацитет по отношение на политиките за разнообразие, равнопоставеност, достойнство и човешки права;

Гарантиране ефективна защита на правата и достойнството на българските граждани в уязвимо социално положение, принадлежащи към различни етнически групи;

Повишаване на гражданското участие и информираност за гражданските права и задължения на лицата, живеещи в зоните с концентрация на бедност;

Предприемане на временни насърчителни мерки, за преодоляване на дискриминативни практики и постигане на равнопоставеност във всички обществени сектори.

Повишаване на административния капацитет и чувствителността на служителите и управленския състав в администрацията на всички нива по отношение правата на малцинствата, въпросите за недискриминацията и общуването в мултиетническа и мултикултурна среда, повишаване на уменията им за формулиране и прилагане на политики за интеграция на ромите. Недопускане на двоен стандарт в прилагането на законите на държавата по отношение на самоопределящите се като роми и всички уязвими групи. Насърчаване равнопоставеността между жените и мъжете.

Конкретни дейности, които подпомагат тези мерки са:

- Осигуряването на Комплексно административно обслужване на гражданите в териториалните поделение на Агенция за социално подпомагане (АСП).
- Административното обслужване на гражданите се осъществява при спазване на принципите, установени със Закона за администрацията, Вътрешни правила за организация на административното обслужване в АСП, Административнопроцесуалния кодекс, Харта на клиента, Кодекс за поведение на служителите в държавната администрация.

Ключова роля за подобряването на качеството на живот на уязвимите групи имат социалните услуги. Тази форма на подкрепа подпомага и разширява възможностите на лицата да водят самостоятелен начин на живот и са насочени към подкрепа на подпомаганите лица за осъществяване на ежедневните им дейности. Социалните услуги се предоставят съобразно желанието и личния избор на лицата, които се нуждаят от тях.

Мисията на социалните услуги се определя чрез целите, които се постигат за отделния човек и чрез въздействието им върху определени сфери от неговия живот.

В сега действащото законодателство правото на социални услуги е свързано с „нужда от подкрепа с цел социално включване и гарантиране на независим живот“.

Основната мисия на социалните услуги е да оказват подкрепа за: превенция и/или преодоляване на социалното изключване; реализиране на права на лицата, които поради различни причини, включително и субективни, изпитват трудности в достъпа до тях; подобряване на качеството на живот.

Подобряването на капацитета и взаимодействието в сферата на образованието, здравеопазването, заетостта и социалните услуги при реализиране на общи цели за социално включване е важно условие за подобряване на достъпа до социални, здравни, образователни услуги, услуги за заетост, както и тяхното качествено предоставяне.

По отношение на равнопоставеност на уязвимите групи и пълноценното им включване в обществения живот и особено подпомагане на уязвимите семейства и закрила на децата е необходимо да се каже, че идентифицирането на етническата принадлежност има отношение към статистическите данни, но не и към съдържанието на работния процес.

Основните принципи за осигуряване на правата на децата и на техните родители са постановени още с Конвенцията за правата на детето. В чл. 3 от Закона за закрила на детето са очертани също принципите, на които се основава дейността по закрилата на детето.

Отделите за Закрила на детето към Дирекциите „Социално подпомагане“ на територията на област Пловдив са част от териториалните структури на Агенция за социално подпомагане–София, които осигуряват подкрепа на уязвимите деца и семейства в риск, включително и от ромската общност. Наблюденията и анализите от осъществяваната социална работа сочат, че основните проблеми на ромската общност са свързани с бедността, безработицата, ниското ниво на образование, неадекватните жилищни условия, лошото здравеопазване. Ромските деца са застрашени в най-голяма степен от рискове като бедност, отпадане от училище, ранна бременност при момичета.

В съответствие с българското законодателство в социалната сфера предоставянето на социално подпомагане – социални помощи и социални услуги, се осъществява без каквато и да е дискриминация, в това число и такава, основана на етнически признак. В този смисъл основните проблеми не са следствие от липсата на достъп до социалната система, а по-скоро сочат необходимост от разработване на по-адекватни мерки за преодоляването им.

Характерна особеност на районите с концентрация на ромско население е, че не малък дял от домакинствата, живеещи там, нямат коректна адресна регистрация. Част от домакинствата обитават жилища извън регулация, а в други случаи няколко домакинства се водят на един и същ адрес, без това фактически да е така. Регистрирани са случаи, в които лица не могат да се регистрират по настоящ адрес там където реално пребивават, тъй като не отговарят на някои от законовите условия, което ограничава достъпа им до социални, образователни, здравни услуги, особено в случаите, в които адресната им регистрация е в друга община, различна от тази, в която реално пребивават.

Сериозен проблем е нестабилният семеен статус и липсата на ангажимент, в това число и финансов, по отношение отглеждането на децата от страна на родителите им. В рамките на възможностите си Дирекциите „Социално подпомагане“ в област Пловдив оказват необходимата помощ и подкрепа в подобни случаи, като съдейства и за осигуряване на правна помощ чрез Национално бюро за правна помощ.

Най-често срещаните проблеми при децата от ромски произход са: лоши битови условия на живот, ранно отпадане от училище, многодетни семейства с липса на ресурс за гарантиране на нормалното физическо и психическо развитие на децата, влошен психо-социален климат в семейството и криминогенна среда на живот. Предоставянето на социални помощи не само не гарантира качеството на обгрижване на децата, но в същото време води до постоянно възпроизвеждане на модела на гарантирана сигурност от държавата и закрепване на съществуващите модели на родителско поведение.

Значителна част от децата от ромски произход продължават да отпадат от училище, като придобитото от тях образование, независимо от степента, е значително по-ниско като качество от средното за страната. Предприетите мерки за обхващане на децата в училище чрез реализиране на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст се оказват ефективни, доколкото се установяват необхванатите от образователната система деца, като в същото време качеството на образование остава ниско, което впоследствие води до отпадането им от образователния процес. Една от основните причини за непосещението на училище, наред с бедността, са проблемите в училище в резултат от по-слабата начална подготвеност на децата, както и недостатъчното знание на български език. Всичко това налага поставяне на акцент върху ранното образование в ясли и градини и целенасочени програми за усвояване на български език от децата преди постъпването им в първи клас, за което биха могли да се разработят програми и проекти за интегрирани социално-образователни услуги. Повишаване на обхвата на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст се осъществява чрез участие на социални работници от ОЗД в Механизма за съвместна работа на институциите за обхват. При необходимост се извършват посещения на адресите с представители на полицията и училищата.

Социални работници участват в ЕКППО към РУО – Пловдив за взимане на решения за отлагане на деца за първи-седми клас по здравословни причини.

Чрез Дирекциите „Социално подпомагане“ се осигурява обслужване на гражданите на принципа на едно гише, както и достъп за лица с увреждания. При необходимост се предоставят консултации от юрисконсулт, там където в дирекцията разполагат с такъв. Подпомагането на уязвимите деца и семейства се реализира чрез консултации, насочване към ползване на подходящи социални услуги в семейна среда, а при нужда и предприемане на мерки за закрила на деца в риск по чл. 26 от ЗЗД, а именно настаняване в семейство на близки или роднини.

Ключова роля за подобряването на качеството на живот на уязвимите групи имат социалните услуги. Тази форма на подкрепа подпомага и разширява възможностите на лицата да водят самостоятелен начин на живот и са насочени към подкрепа на подпомаганите лица за осъществяване на ежедневните им дейности. Социалните услуги се предоставят съобразно желанието и личния избор на лицата, които се нуждаят от тях. При заявено желание за ползване на социална услуга за подкрепа от ОЗД/ДСП се изготвя предварителна оценка на потребностите на деца, с които те се насочват към социални услуги.

Около 260 деца в риск са настанени за отглеждане в семействата на свои роднини или близки. По-голямата част от тях се подпомагат с месечни помощи по чл. 49 от ППЗЗД. Към момента 83 деца се отглеждат в професионални приемни семейства.

Уязвимите лица се консултират относно техните права и задължения като родители. Учениците също се консултират относно техните права и задължения вкъщи и в училище. Протоколират се изслушванията на ученици за извършени неизвинени отсъствия във връзка с прилагане на ЗПУО.

Всички сигнали относно риск за изоставяне на дете, които постъпват в ОЗД/ДСП от родилните отделения се обработват незабавно в съответствие със законовите

изисквания. Непълнолетните родилки и бебетата им се подкрепят чрез консултации и социални услуги.

При извършен от ДСП на територията на област Пловдив анализ може да се направи заключението, основите рискове, които налагат системна и продължителна работа могат да бъдат обобщени по следния начин: деца от многодетни семейства; непълнолетни бременни/майки; деца родени от непълнолетни майки; деца, отглеждани при неподходящи/лоши/ битови условия, изразяващи се в малка жилищна площ, несъответстваща на броя на членовете на домакинството; липса на санитарни помещения в жилището /баня,тоалетна/ и т.н.; недостатъчно/непостоянни доходи, които определят невъзможността за посрещане на основни потребности на децата; образователен риск; данни за насилие; неподходящи здравни грижи, в това число и за децата с хронични заболявания и увреждания.

По всички случаи се стартира работа по закрила в семейна среда като основната цел е децата да останат в биологичните си семейства и да получават необходимите грижи. По всички случаи се планират мерки и действия за минимизирането на влиянието на установените рискове за пълноценното функциониране на семейството и осигуряване на правата на детето за неговото развитие. При тези случаи се използва максимално капацитета на социалните услуги, които са делегирана от държавата дейност, както и тези – общинска дейност. На територията на област Пловдив като подкрепящи социални услуги функционират Центрове за обществена подкрепа; Центрове за социална рехабилитация и интеграция; Дневни центрове за деца с увреждания и Център за работа с деца на улицата. По всеки случай, насочен към конкретен доставчик на социална услуга се прилага индивидуален подход в зависимост от идентифицираните потребности на детето и семейството. Услугите са насочени към подобряване на социалните умения на детето, от една страна, а от друга подкрепа на семейството и повишаване на родителския капацитет. Продължителността на услугите се определя от необходимостта за постигане на промяна и устойчивост на самата промяна.

При по-голяма част от случаите се прилага мултидисциплинарен подход, като се канят за обсъждане на случаите и взимане на най-правилното решение, което да е в интерес на детето представители на МВР, училище, личен лекар, община и т.н. Целта е да се събира многостранна информация и вземане на съвместни решения за бъдещи мерки и действия и поемане на ангажменти от представителя на съответната институция. Препоръчително е социалните услуги да бъдат достъпни в по-висока степен, да има по-активна работа на терен от всички останали институции, като има ясни цели и планирани действия за постигането им.

Всички деца и граждани, които търсят съдействие от Дирекция „Социално подпомагане“ /ДСП / се обслужват на принципа на равнопоставеност, независимо от техния пол, раса, увреждане и етническа принадлежност. При работа с деца и семейства в изпълнение на Закона за закрила на детето, както и останалите нормативни документи, регламентиращи дейността на дирекциите се полагат всички усилия за осигуряване на върховенство на закона и недопускане на дискриминация.

II. ЕВРОПЕЙСКИ И МЕЖДУНАРОДЕН КОНТЕКСТ

Значителна част от ромите в България, но и в Европа, живеят при маргинални условия, както в селски, така и в градски райони, и при много лоши социално-икономически условия. Дискриминацията, социалното изключване и сегрегацията, пред които са изправени ромите, се подсилват взаимно. Сблъскват се с ограничен достъп до качествено образование, с трудности при интегрирането на пазара на труда, но се сблъскват и в по-голяма степен с безработица и несигурност на заетостта, които не спомагат за намаляване на бедността и социално приобщаване чрез пазара на труда, което от своя страна е свързано с ниски доходи, както и ограничен достъп до качествени здравни грижи и лоши условия на живот и здраве. Тези обстоятелства от своя страна водят до по-високи равнища на смъртност и по-ниска очаквана продължителност на живота, както и до по-голям риск от преждевременна смърт, причинена от хронични и незаразни заболявания, включително рак, в сравнение с останалата част от населението.

С цел ефективност, Европейската комисия призовава държавите членки да преминат от покровителствен подход (отгоре надолу), който се използва предимно за развитието на настоящата рамка, към непокровителствен подход. Един подход отдолу-нагоре може да позволи на хората с ромски произход да участват по-ефективно в разработването на политики на всички равнища. Местни и регионални заинтересовани страни като НПО, активисти, експерти, членове на общността и др. трябва да бъдат включени в разработването, прилагането и мониторинга на публичните политики по отношение на хората с ромски произход, в периода след 2020 година.

Като се има предвид непокровителствения подход, Директивата на ЕС за равните възможности и приобщаването на хората с ромски произход за периода след 2020 година трябва да се разработва въз основа на по-надеждни количествени и качествени данни. Ето защо бъдещата стратегия се основава на най-новата налична информация, тъй като достъпът до по-голям брой общности и значителни източници на решения за подобряване на положението на ромите е по-широк от този през 2012 година /първата година на първия стратегически период/. Тези данни трябва да бъдат в основата на подробни и реалистични планове за действие, в съответствие с мащаба на нуждите от социално приобщаване на хора с ромски произход, а работата да се съсредоточи преди всичко върху насърчаването на образованието и културата.

Службата на ЕП за парламентарни изследвания, счита, че основна слабост на настоящата рамка е нейният незадължителен характер за всички държави членки. Определя я като „мека“ политика, която се основава главно на политическата воля на всички равнища на управление в държавите членки за прилагане на националните стратегии, включително административния капацитет и бюджетите.

Въз основа на това съображение политиката за равни възможности и приобщаване на хората с ромски произход за периода след 2021 година следва да отчита вътрешната разнородност на общността в приоритетните области, като гарантира, че никой не е изоставен, включително хората без етнически произход, пътуващите общности, стигматизирани като цигани. Названието, което е прието и се отнася до всички групи, следва да бъде хора с ромски произход, а акцентът следва да се поставя основно върху маргинализираните хора с ромски произход.

Съгласно член 9 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) при определянето и осъществяването на своите политики и дейности Съюзът взема предвид изискванията, свързани с насърчаването на висока степен на заетост, с осигуряването на адекватна социална закрила, с борбата срещу социалното изключване, както и с постигането на високо равнище на образование, обучение и опазване на човешкото здраве, а приемането на европейския стълб на социалните права е от съществено значение, за да се укрепят социалните права на хората, принадлежащи към маргинализирани групи.

Комисията по граждански свободи, правосъдие и вътрешни работи на ЕП отчита борбата с отрицателните нагласи към хората с ромски произход в Европа. Най-голямото етническо малцинство в Европа /около 12 милиона души/, от което приблизително 6 милиона живеят в Европейския съюз, не само в етническо, но също така и в голямо социално-икономическо многообразие са изправени пред множествена дискриминация.

В Европейския съюз около 80 % от ромите живеят под прага на риск от бедност в тяхната страна, а 43 % от ромите (56 % от които са мъже и 29 % са жени) са под някаква форма на платена заетост в сравнение със средното за ЕС равнище от 70 %.

Статистиката сочи, че 50 % от ромите на възраст между 6 и 24 години не посещават училище и че 63 % от младите роми (на възраст 16–24 години) не са заети с работа, учене или обучение в сравнение със средното за ЕС равнище от 12 %.

Нарастващият дял на незаетите с работа, учене или обучение роми е област, в която положението се е влошило в държавите членки. Условията на живот на ромите в Европа, тяхното равнище на образование и здравословното им състояние определят техния социално-икономически и трудов статус. Ромите често са изправени пред порочен кръг на бедност, изключване, ниско образование и ниска квалификация, което им пречи да намерят стабилна работа, тъй като не отговарят на изискванията за определена длъжност. Трайните социално-икономически и здравни неравенства, и различните форми на дискриминация, включително антициганизмът и възрастовата дискриминация, поставят ромите, особено възрастните хора, в особено уязвимо положение.

Борбата със структурната дискриминация на ромите, включително приоритетните области на образованието, заетостта, достъпа до здравеопазване и жилищно настаняване, и постигането на значително подобрение в социално-икономическия им статус, зависи от увеличаването на социалния и културния капитал в средите с присъствие на ромски общности и на дългосрочния подход с участието на множество заинтересовани страни по отношение на интегрирането на ромите с тяхното активно участие на всички етапи.

По-голямата част от ромските общности, по-специално тези в Централна и Източна Европа, живеят в сегрегирани населени места, често в райони с голямо въздействие върху околната среда, изключени от обществото и изправени пред пространствена сегрегация и бедност, неотговарящи на стандартите условия.

Според доклада на Комисията от юни 2020 година, относно прилагането на Националните стратегии за интегриране на ромите, една трета от ромските домакинства нямат достъп до течаща вода, малко над половината от тях имат домашна тоалетна с казанче или душ, а 78 % от ромите живеят в пренаселени жилища. Един на всеки 10 души живее в жилище без електричество, а наличните данни и показатели за резултатите от представителни проучвания от девет държави членки показват, че до голяма степен положението в областта на жилищното настаняване е останало непроменено, като в някои

държави членки са налице само малки подобрения по отношение на достъпа до вода и основни удобства.

Отчита се и териториалната сегрегация, която продължава да бъде едно от основните предизвикателства в областта на жилищното настаняване, а 43 % от ромите са подложени на дискриминация, когато се опитват да закупят или наемат жилища и не са достатъчно осведомени за своите права по отношение на равенството. Липсващи вещи и лични документи, като свидетелства за раждане и лични карти, представляват бариера пред достъпа до жилищно настаняване, обществени услуги или основни услуги за държавна помощ.

Европейската комисия отчита, че ромите са сред най-големите малцинствени групи в Европа, които са изправени пред най-високите равнища на бедност, структурна дискриминация и социално изключване, и че техните основни права, по-специално икономически и социални права, не се зачитат и отбелязва със съжаление, че въпреки икономическия просперитет в ЕС и въпреки рамката на ЕС за национални стратегии за интегриране на ромите (НСИР) и Кохезионния фонд, въведените през последното десетилетие мерки по отношение на социалното приобщаване на ромите, цялостното положение на ромите в ЕС е в стагнация и напредъкът в областта на жилищното настаняване, заетостта, образованието и здравеопазването е ограничен.

Ето защо Комисията призовава местните органи и правителствата ефективно да прилагат НСИР, да се въведат политика за интегриране на ромите на всички равнища, програми и проекти с цел предотвратяване на дискриминацията и оказване на помощ за активизиране на приобщаването на ромите към националното общество, както и да поддържа междусекторен и многостранен подход към НСИР и да насърчава активното участие на ромите, от подготовката им до изпълнението.

Комисията призовава да се определят задължителни общи и конкретни цели и мерки за държавите членки с ясен график и ясни и обвързващи изисквания за напредък, както и показатели за успех и подходящо финансиране за изпълнението на следващата рамка на ЕС за НСИР; призовава местните органи и правителствата да определят като приоритет изпълнението на Националните стратегии за интеграция на ромите / НСИР/.

С Резолюция от 12 февруари 2019 година се подчертава необходимостта от подобрена стратегическа рамка на ЕС за националните стратегии за приобщаване на ромите за периода след 2020 година и за засилване на борбата срещу антиромските настроения; настоятелно призовава Комисията и държавите членки да предложат и да се ангажират с амбициозна, всеобхватна и обвързваща стратегическа рамка на ЕС за равенство между ромите, социална и икономическа справедливост и борба с антициганизма за периода след 2020 година с конкретни общи цели на равнището на ЕС и минимални стандарти, които държавите членки могат да превърнат в национални цели,

и в която специфичните особености на отделните държави са от значение, доколкото те имат за цел постигането на повече от минималните стандарти, както и да гарантират, че множествената и многосекторната дискриминация, интегрирането на принципа на равенство между половете и чувствителен по отношение на децата подход са съответно предмет на особено внимание.

Според проучване на Агенцията за основните права (FRA) на Европейския съюз 80 % от ромското население в девет държавиот ЕС, които са с най-голямо ромско население, включително България, живее под прага на бедността в страната.

Бедността е както резултат, така и фактор за антиромските нагласи, изключването в образованието, заетостта, здравеопазването и жилищното настаняване. Основна цел на стратегията на ЕС „Европа 2020“ е: 20 млн. души, включително ромско население, да бъдат извадени от ситуацията на бедност, като се има предвид, че броят на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване, намалява с 3,1 милиона между 2008 и 2017 година. Европейският съюз далеч не е постигнал целта си по стратегията „Европа 2020“ за намаляване на този брой с 20 милиона до 2020 година.

Дискриминацията срещу ромското население е широко разпространена и продължава да съществува дълбоко вкоренена. Устойчиви и структурни, и често институционални и административни са антиромските нагласи на всички равнища на европейското общество и те се проявяват ежедневно като основна пречка пред постигането на пълния потенциал на ромското население като граждани на ЕС, ползващи се в пълна степен с основни права, социално приобщаване и равенство във всички сфери на живота.

С ясни цели и подновен ангажимент за постигане на реална промяна през следващото десетилетие, Европейската комисия предлага минимални цели до 2030 година въз основа на напредъка, постигнат при предишната рамка, а именно: намаляване поне наполовина на дела на ромите, които са подложени на дискриминация; удвояване на дела на дискриминирани лица, които съобщават за случаи, в които са подложени на дискриминация; намаляване поне наполовина на разликата в бедността между ромите и населението като цяло; намаляване поне наполовина на разликата в участието в образованието в ранна детска възраст; намаляване наполовина на дела на ромските деца, които посещават сегрегирани училища, в държавите членки със значително ромско население; намаляване поне наполовина на разликата в заетостта и на разликата в заетостта между жените и мъжете; намаляване поне наполовина на разликата в средната продължителност на живот; намаляване най-малко с една трета на разликата по отношение на изключително лошите жилищни условия; гарантиране, че най-малко 95 % от ромите имат достъп до чиста питейна вода.

Европейската комисия очертава общ подход с цел подпомагане на държавите-членки да разработват значими и ефективни национални стратегически рамки за приобщаване на етническите общности. Същевременно Европейската комисия посочва, че държавите-членки притежават основните компетенции в областите, обхванати от рамката и подкрепя прилагането на диференциран подход при разработването на политиките.

III. НАЦИОНАЛЕН КОНТЕКСТ: АНАЛИЗ НА ПРОБЛЕМИТЕ И СИТУАЦИЯТА

Ниско ниво на образование, неподходящи жилищни условия, безработица, бедност, лошо здравеопазване и дискриминация са присъщи за ромската общност.

Социалното изключване засилва предразсъдъците срещу ромите, което прави тяхната маргинализация социално приемлива. В неравностойно положение са групи от ромската общност като ромските жени, младежи, възрастни хора. От една страна те са дискриминирани по етнически признак, а от друга страна от членове на собствената си

общност. Ромските жени и младежи продължават да изостават спрямо ромските мъже в ключови области като здравеопазване, образование и заетост.

Изследване на Агенцията за основни права на Европейския съюз /FRA/(European Union Agency for Fundamental Rights), част от което включва и България, сочи, че при ромските жени се отчитат много по-ниски равнища на заетост, отколкото при мъжете роми при съотношение 16 % / 34 %. Процентът на младите роми на възраст 16-24 години, които не работят, не учат и не се обучават допълнително като основна дейност, в България е: 79% за младите ромски жени и 52 % за младите ромски мъже.

По прогнози на Световната банка към 2050 година България ще има най-бързо свиващото се население в трудоспособна възраст в света. Според доклада на банката България е на път да се превърне в страната с най-голям спад на хората в трудоспособна възраст. Експертите на банката отбелязват, че застаряването на населението изисква промяна в пазара на труда, образованието и здравеопазването. Необходимо е да се насърчават по-гъвкави условия на труд, както и адаптиране на работните места към нуждите на по-възрастната работна сила. Според същия доклад ще се увеличи и делът на работниците от ромски произход: ромите вече представляват между 9 и 19% от новите участници на пазара на труда.

Нивото на образователните характеристики на населението е ключова предпоставка за качеството на човешкия ресурс. През последните години в България се наблюдава трайна тенденция на подобряване на образователната структура на населението с друг етнически произход при нарастване на дела на завършилите висше образование и намаляване на броя на хората с основно и по-ниско образование.

Подобрена е образователната структура на населението, но са налице някои предизвикателства, както и тревожни сигнали за качеството на образованието. Делът на ромските ученици, които посещават училища със смесен етнически състав на учениците, намалява почти два пъти. Увеличава се делът на учениците в училища, където има концентрация на ученици от ромски произход – почти всяко второ дете от ромски етнически произход се обучава в училище, в което ромите преобладават.

III. 1. АНАЛИЗ НА ПРОБЛЕМИТЕ И СИТУАЦИЯТА В ОБЛАСТТА

Проблемите са сравнително еднотипни, предвид устойчивого състояние на оперативната обстановка според анализа на Областна дирекция на МВР, а именно: съществува постоянна опасност от нарушаване на обществения ред в най-големия ромски квартал в страната ”Столипиново”, поради масовото обедняване на населението, семейно-битови конфликти, злоупотреба с алкохол, особеностите на ромския етнос; разпространение и употреба на наркотични вещества и свързаната с това вторична престъпност, чрез която наркозависимите се снабдяват със средства за закупуване на наркотици; на територията на ОДМВР се обособяват и други огнища на междуетнически конфронтации като тези в селата Розино и Кърнаре на територията на РУ Карлово и град Асеновград; нивото на престъпността сред подрастващите е непроменено като резултат от липсата на семейно възпитание и родителски контрол; увеличаване на броя на децата, които не посещават училище и не участват в учебно-възпитателния процес; посещаване

след разрешеното време от непълнолетни и малолетни лица в обекти с денонощен режим на работа - питейни заведения, интернет зали и т. н.

Предприети са мерки и са изградени Местни комисии за обществен ред и сигурност на територията на ОД на МВР – Пловдив, но те все още са формален орган, като същите работят ефективно само в малък брой общини, а свикването им е трудно, тъй като се подхожда с нежелание от страна на партньорите.

Превантивна дейност се осъществява по недопускане и предотвратяване извършването на престъпления спрямо уязвимите групи от живущите в малките и отдалечени населени места. Служителите изготвят и изпълняват мероприятия и програми за работа с рискови социални групи, пострадали от престъпления, етнически малцинства и други.

С разпоредително писмо рег. № 3286р-42995/28.09.2020 г. на Директор ГДНП от 01.10.2020 година стартира обучение на третата група деца от начален етап по Програмата „Детско полицейско управление“. Програмата е предназначена за обучение на деца от начален и прогимназиален етап, като идеята на авторите е децата, забавлявайки се, да получават знания и умения за:

- опазване на своя живот и този на приятелите си;
- справяне в трудни ситуации с различни предизвикателства в къщи, в училище, на улицата, в планината;
- знания за своите права и отговорности пред обществото;
- работа в екип, уважение и толерантност към чуждото мнение и различните от тях.

Основен ангажимент по реализацията на програмата „Детско полицейско управление“ имат служителите от териториалната полиция. Във всяко едно от участващите в Програмата Районно управление са сформирани екипи за работа, като се включва ръководител на екипа, полицейски инспектор, младши полицейски инспектор, автоконтролор, инспектор Детска педагогическа стая и инструктор полицейска лична защита. През учебната година Програмата реализира по изготвени графици планирани лекции, в които участват всички служители от сформираните екипи. Занятията се провеждат веднъж седмично във всяко училище и засягат теми като детска лична полицейска защита, безопасност на движението, социални умения, уязвими участници в пътното движение, оказване на първа долекарска помощ и други.

Създадена е организация за ежедневно присъствие на полицейски инспектори в районите на обслужване, осигурява се опазването на обществения ред, следи се за безопасността на движението. Служителите от Охранителна полиция провеждат целенасочена и последователна политика на прозрачност в своите действия, като се стремят да ангажират в по-голяма степен структурите на гражданското общество, изготвяйки предложения за осигуряване безопасността на движението и предложения за подобряване опазването на обществения ред.

Областна дирекция на МВР - Пловдив взима дейно участие в организираните от НПО (Фондация „Джандър алтернативи“ и Социална фондация „Инди — Рома 97“), инициативи за обмяна на опит по приложението на Закона за защита от домашно насилие. Активно участват и представители на отделни Районни съдилища, Окръжен съд Пловдив, районни прокурори, представители на социални организации, адвокати, психолози и други. С тези инициативи се повишава компетентността и уменията на ангажираните в

изпълнението на закона лица. От направените анализи е видно, че въпреки добрата координация в действията и работата на ангажираните институции по проблемите на домашно насилие, както и приемането на всеки акт за домашно насилие, като реална предпоставка за извършване на тежки криминални престъпления, регистрираните случаи на домашно насилие значително растат.

Служителите оказват съдействие и полицейска охрана на приемните помещения на Дирекция "Социално подпомагане", в районите с преобладаващо ромско население, както и за всеки конкретен случай на възникнала необходимост при работата на социалните работници в тези райони.

С оглед превенция на правонарушенията и ефективно реагиране при получени сигнали за извършени престъпления и нарушения на обществения ред, в райони с компактно ромско население се извършва системно изучаване и анализ на състоянието, динамиката и тенденциите на правонарушенията, периодични срещи с представители на ромската общност с цел получаване на информация за настроенията в общността. Идентифицират се съществуващи проблеми, свързани със сигурността в ромските квартали, като се цели получаване на изпреварваща информация за наличие на индикации за предстоящо извършване на нарушения на обществения ред или други противоправни деяния.

За служителите в териториалните Районни управления се провеждат занятия по професионално обучение. По специализирана подготовка са включени теми за правата на човека и учения за работа с представители на ромските общности; идентифициране на проблеми на обществения ред и сигурност в местните ромски общности. Провеждат се и обучения по теми, свързани с традициите, бита и културата на ромските групи и прилагането на проблемно-ориентирания подход за осигуряване на реда и сигурността в ромските квартали.

Служители от ОДМВР-Пловдив са участници в Национален форум, посветен на „Съвременните пространствени и културни тенденции в етническите смесени райони“ с цел повишаване на ефективността от секторните интервенции в ареалите с висока концентрация на ромско население, както и в обучение за работа със система за мониторинг, оценка и контрол за изпълнение на планове за действие и интегриране на ромите, както и в обучение на тема „Психологични и етнорелигиозни аспекти в процесите на радикализация в ромските общности“.

Активно се работи за реализация на проект по Норвежкия финансов механизъм ПО 14-2021, свързан с мерки за подобряване на координацията между Областните дирекции на МВР и местните ромски общности, създаване на по-добри условия за мултиетнически диалог и по-добро разбиране на специфичните културни ценности, като през 2019 година са открити две приемни помещения в село Розино и в град Асеновград. В хода на проекта чрез обучения на полицейски служители се цели те да разпознават по-ефективно ранните признаци и рискови фактори, както и да могат да набележат конкретни мерки за превенция на радикализацията, насилствения екстремизъм и речта на омразата. В проекта се включва ремонт и оборудване на съществуващи приемни за граждани или изграждането на мобилни приемни с ясна поставена цел пред целевите групи да бъдат приети и изслушване в среда, която позволява едно по-добро и по-ефективно обработване на постъпилите от тях сигнали. С цел повишаване на доверието към дейността на полицията се организират и провеждат информационни кампании чрез изработване на видеоклипове, излъчвани в

местни телевизии. Провеждат се местни форуми между деца и техните родители, с представители на полицията съвместно с лидери и медиатори, представители на религиозни общности и представители от НПО.

Работата на служителите е свързана и с активизиране дейността на полицейските структури по места и подобряване достъпа до полицейските услуги, чрез адекватна обратна връзка с гражданите и повишаване на гражданския контрол. Предприети са необходимите мерки от нормативен и организационен характер за укрепване на общественото доверие към полицейските служители, при спазване правата на човека и етническата толерантност в региона.

В сферата на образованието пандемията от COVID-19 налага нова форма на обучение, а именно: неприсъствено и дигитално образование. Обучението в електронна среда често не е достъпно за ромски деца от семейства в неравностойно положение, което задълбочава неравенствата в образованието, от които неизбежна последица е изключване от всички сфери на индивидуална и груповата обществена дейност.

Процесите за осигуряване на равен достъп до качествено и приобщаващо образование и за образователна интеграция на децата и учениците от ромски произход са тясно свързани и са съпътствани от унаследени във времето негативни фактори и от нови такива, допълнително затрудняващи реализирането и ефективността им.

Негативно въздействие оказват наличието на т. нар. „първично сегрегирани“ образователни институции, съществуващите негативни нагласи и стереотипи спрямо „различието“, консервативните традиции, понижаващи значението и ценността на образованието, ниският образователен статус на родителите.

Тези процеси допълнително се утежняват от повишената зависимост от социално-икономическите фактори, демографското развитие на населените места и от разширяващия се процес на така наречената „вторична сегрегация“ на образователните институции. Проучване показва, че децата, които живеят в квартали с голям дял на ромски домакинства, по-често се обучават в училища и паралелки с висок дял на ромски ученици. Концентрацията на роми в определени жилищни райони също е причина за училищна сегрегация. Децата обикновено посещават училища в близост до дома си и поради това етническият състав на училищните паралелки отразява етническия състав на квартала. Жилищната сегрегация може да се трансформира в образователна сегрегация, изненадващо резултатите от проучването показват, че обратното не винаги е вярно: животът в несегregирана среда не води непременно до интегрирано образование.

В прерогативите на Общините са действията за превенция на потенциална „вторична сегрегация“. Общината е най-важната институция, която може да се справи с тази заплаха, училището само не може да спре отлива на неромски ученици, особено в среда със силни тенденции към сегрегация.

Успеваемостта на учениците с ромска и турска етническа принадлежност показва значително изоставане спрямо етническите българчета, равняващо се на 3 образователни години по отношение на четенето и 2 образователни години по отношение на математиката и научните дисциплини.

Последните проучвания все по-ясно показват, че образованието и грижите в ранна детска възраст са в основата на доброто здраве, благосъстояние, развитие и учене през целия живот на всеки човек. В краткосрочен и дългосрочен план предоставянето на качествено образование и грижи в ранна детска възраст има ясно положително

въздействие върху успеваемостта в образованието, на пазара на труда, справянето с бедността и социалното изключване.

Инвестирането в ранното детско развитие намалява неравенствата в постиженията и подобрява резултатите. Програмите за родителска подкрепа, домашни посещения и приобщаващо, качествено образование и грижи в ранна детска възраст облагодетелстват всички деца. Инвестициите в ранното детство са особено ползотворни за децата, които са в най-уязвимо и неравностойно положение, включително ромските деца.

Преждевременно напускане на образователната система е налице. Учениците с ромски произход в по-малките населени места израстват при изключителна липса на достъп до здравни, образователни и социални услуги. Няма достъп до логопед, рехабилитатор, лечение и т.н. Като цяло липсват и достъпни детски градини в селски и отдалечени райони. Качеството на предоставеното образование и грижи в ранна детска възраст се възпрепятства от недостатъчната подготовка на възпитателите и другите служители в области като приобщаващо образование, ранно детско развитие, етническо многообразие.

Специално внимание заслужава и повишаване на родителската компетентност при провеждане на политики за ранно детско развитие, което се случва в семейна среда и изисква развитие на познанията, нагласите и уменията на родителите. Затова услугите за повишаване на родителската компетентност са от изключителна важност, както и политиките за създаване на разнообразни форми на качествени услуги за развитие и образование на децата близо до семейната среда и възможност за работа с родителите.

Действащият Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане в образователната система на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст показва ефективност и постига заложените цели.

Комплексната превенция е трикомпонентен процес: първична (обща), вторична (на групи в специфична рискова ситуация) и третична (превенция на повторно отпадане). Образователните медиатори са елемент от превенцията по проблемите с обхвата и отпадането.

Осигуряването на „качествено образование в мултикултурна среда“ също среща проблеми при реализацията си, ето защо се създава Национален стандарт за интеркултурно образование в съответствие с релевантните международни стандарти. Обученията на педагози и директори в това отношение следва да продължат и да се доразвиват.

В сферата на образованието е постигнат напредък по отношение на създаване и функциониране на средищни и защитени детски градини и училища, които са изключително необходими от гледна точка на социалната интеграция и приобщаващото образование на населението с ромска идентичност, населението, което околните възприемат като такова, както и населението, което живее в малки и отдалечени населени места. Едно от най-съществените постижения за подпомагането на равния достъп до качествено образование е постигнатият висок обхват на децата, включени в обучения за изучаване на български език, за които той не е майчин. Езиковата интеграция е най-добрият възможен начин за успешна последваща социализация на пазара на труда и е ключ към преодоляването на сегрегацията и концентрацията на бедност, основана на етнически характеристики. Устойчива и успешна е политиката за целодневна организация на учебния ден за учениците от I до VIII клас в училищата, като се преодоляват някои

недостатъци в семействата, в които няма образователен капацитет за подкрепа на децата в учебния процес.

Изключително уместни са мерките за обучение на неграмотни лица като ключ към трудовата и социалната им интеграция в обществото, работата с родителите, обучение на учители, валидиране на знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално обучение и самостоятелно учене.

По данни на Евростат за 2018 година очакваната продължителност на живота в момента на раждане в Европейския съюз е: 78.2 години за мъжете и 83.7 за жените. За ромското население тези прогнози са с 10 години по-ниски. Детската смъртност проявява устойчива тенденция на намаление през последните години, като продължава да е особено висока в регионите с компактни етнически малцинствени и маргинализирани общности.

Повишаването на здравната култура и информираността на населението е важна стъпка за осъзнаване на необходимостта от ползване на здравни грижи и услуги. Ползотворни са мерките за провеждане на здравни беседи, информационни кампании за хранене и отглеждане на деца, предпазване от нежелана и ранна бременност, за семейното планиране и кампании за ползите от имунизациите и мотивирането им за редовното им прилагане.

Относително ниското участие на ромите в пазара на труда обуславя ниски доходи, с което се свързва и ограничен достъп до здравни услуги. Усилията на Регионална здравна инспекция са съсредоточени в разширяването на мрежата от здравни медиатори. Не съществува стандартизиран подход за определяне на броя здравни медиатори в зависимост от броя на населението в риск, т. е. разпределението е неравномерно и не гарантира равен достъп.

Гражданите без валидна лична карта не са осигурени. Този проблем засяга по-специално ромското население и незаконните мигранти. Според оценките, близо една трета от ромското население не притежава валидна лична карта (Институт за пазарна икономика, 2018 година). Данните сочат, че някои от тези лица търсят помощ след като здравето им се влоши. Недостигът на медицински специалисти, особено на медицински сестри и общопрактикуващи лекари, възпрепятства развитието на първичната помощ и предоставянето на услуги. Неравномерно са разпределени лечебните заведения, медицинските специалисти и услуги, това затруднява достъпа, като селските райони често са ошетени, докато в по-големите градове има свръхпредлагане на услуги. Това води отново до недостъпни здравни грижи за представителите на различни социални групи. В контекста на свързаната с COVID-19 здравна криза се наблюдава влошаване на положението на маргинализираните групи от ромското население в пренаселени райони и селища. Необходимо е да се предоставя подкрепа и медицински грижи, за да се ограничи разпространението на вируса, тъй като се задълбочат съществуващите неравенства във всички приоритетни области на приобщаването на малцинствените общности.

По отношение на заетостта, лица с основно образование са икономически неактивни, но значително по-малко са изключените от пазара на труда сред по-високообразованите. Равнището на безработица е с позитивна тенденция, обаче, преобладаващата част от безработните остават извън заетост повече от една година. Част от безработните не успят да си намерят работа повече от 2 години. Дългият престой извън работа е свързан със загуба на трудови умения и навици, също така намалява значително шансовете на лицата за повторно интегриране в заетост. Лицата без квалификация и

специалност формират най-голямата група в структурата на безработните, като малко над две трети от лицата в групата са с основно и по-ниско образование.

За България статистиката сочи, че като една от държавите-членки на ЕС е с най-висок дял на младите хора между 15 и 24-годишна възраст, които не са нито в образование, нито в обучение, нито в заетост. По данни от проучване на Детския фонд на ООН УНИЦЕФ, мнозинството от населението е със средно или по-ниско образование и живеят предимно в малки населени места, а повече от половината принадлежат към малцинствени етнически групи. Изведени са четири рискови фактора, които спомагат за формиране на групата – семейна среда; образование, което не е достатъчно добре ориентирано към потребностите на живота; липса на подходяща квалификация и липса на мотивация за развитие.

Прилаганите политики относно ромите постигат добри резултати, като за това до голяма степен спомагат медиаторите в райони с голяма концентрация на ромско население. Предлагането на услуги за професионално ориентиране благоприятства пазара на труда. Наблюдава се сезонност в заетостта, свързана с трансграничната трудова миграция.

Концентрацията на населението е предимно в градовете, а тази тенденция задълбочава регионалните диспропорции в демографско отношение, което от своя страна влияе на социално-икономическото развитие. Урбанистичните процеси са динамични и пред градовете има множество икономически, екологични, климатични и социални предизвикателства и проблеми.

По данни на Националния статистически институт към 31.12.2020 година ромската етническа група е разпределена териториално във всички Общини, с изключение на Лъки. Според индикаторите за бедност и социално включване, най-висок е относителният дял на бедните сред лицата, самоопределили се от ромската етническа група, а най-нисък – сред лицата, самоопределили се от българската етническа група. Бедност по етнически признак на лица в домакинства по етническа принадлежност и риск от бедност има, както в ромската общност, така и при лица с турска етническа принадлежност. Съществени са различията в разпределението на бедните от различните етнически групи според икономическата им активност. Сред бедните от българската етническа група преобладават пенсионерите, докато при ромската етническа група най-висок е относителният дял на безработните лица. По отношение на работещите лица най-висок е относителният дял на работещите бедни сред ромската етническа група, при работещи бедни от турската етническа група и най-малък дял са сред българската етническа група.

Образователното равнище оказва силно влияние върху риска от бедност независимо от етническата принадлежност. При трите основни етнически групи от населението с нарастване на образователното ниво рискът от бедност за работещите лица намалява. Лица, самоопределили се като роми, които са с начално и без образование са бедни, докато при лицата с висше образование няма нито един беден.

Продължава пространствената обособеност на ромската общност, както в градските, така и в селските региони, водеща до социална изолация на жителите им, до влошаване на жилищните условия, до проблеми с изграждането и поддръжката на инфраструктурата и хигиената, до транспортни проблеми и трудности при осигуряването на услуги.

Нерешен остава проблемът с незаконно строителство, несъобразено със строителните правила, високата гъстота на населението и пренаселеността в жилищата. Това поставя висок процент от ромските домакинства в постоянен риск от премахване на единствените им жилища и превръщането им в бездомници. Продължаващ е и проблемът с липсата на законови мерки за осигуряване на алтернативно жилище в случаите на премахване на единствен дом. Условието на живот в кварталите с компактно население са лоши, трудно се подобрява социалната среда и уличната инфраструктура в тях. Тези проблеми засягат общи административни дейности на общинско ниво и подобряване на градската среда и образователните институции извън кварталите с концентрация на бедност. Специално внимание заслужава пространствената сегрегация, която е многомерен феномен на жилищна и социална диференциация, който възниква по различни причини. Трябва да се проследяват промените в териториалния обхват на ромските квартали, да се изследва характеристиката на моделите на пространствена сегрегация, тяхната структура и пространствена организация.

Приетата на 12.03.2021 година Препоръка на Съвета на Европейския съюз относно равенството, приобщаването и участието на ромите след 2020 година посочва, че трябва да се обърне специално внимание на борбата с дискриминацията и нейното предотвратяване, включително чрез борба с антиромските нагласи - специфична форма на расизъм срещу ромите, която се корени в начина, по който обществото като цяло възприема и се отнася към тях, основаващ се на стереотипи и отрицателни нагласи, които понякога може да са неумишлени или несъзнателни.

През отминалия стратегически период всички публични институции: полицейски органи, прокуратура, съдебна система, администрации, Комисия за защита от дискриминация, провеждат целенасочени обучения за повишаване на своя институционален капацитет за разпознаване на проявите на антиромска дискриминация и стигматизация. Прояви на слово на омразата срещу ромите в публичното пространство в повечето случаи е в съчетание с фалшиви новини. Враждебната реч, изречена от обществени лица, които формират и влияят на обществения дискурс носи силни антиевропейски и антидемократични нагласи. Речта на омразата в социалните мрежи, поради анонимността на пишещия, създава непосредствен риск за дезинтеграция на обществото. Нови начини за борба срещу такава реторика успешно се използват, като например алтернативни послания и технологии за проверяване на фактите. Всеки, който изразява неодобрение, омраза или агресия срещу представители на малцинствени групи, извършва съставомерно деяние по Наказателния кодекс. Демократичните принципи предполагат наказателно преследване и за агресивен национализъм. Медии също разпространяват реч на омразата. В тази връзка Европейската комисия за борба с расизма и нетолерантността (ECRI) изрично препоръчва мерки на държавите членки на Съвета на Европа. Все по-остра е необходимостта от разработване и прилагане на политики за ограничаване и противодействие на речта на омразата, в противен случай нарастват рисковете от задълбочаване на дискриминацията спрямо най-силно засегнатите обществени групи (роми, мюсюлмани, турци, чужденци, мигранти) и увеличаване на честотата на престъпленията от омраза. Според проучването на FRA EU-MIDIS II средно всеки втори ром е бил дискриминиран въз основа на своя етнически произход през последните 12 месеца. Проучването е за дискриминация при търсене на работа; на работното място; при влизане в магазин; от училищен персонал и т.н. Според изследване

на Световната банка ромските жени и мъже са засегнати по различен начин от бедността, социалните норми и способността да правят собствен избор.

В ромските общности се наблюдават промени по отношение на някои норми във връзка със социалните роли на мъжете и жените. Равноправието на половете не е широко приета ценност, както е във всяка патриархална общност, но в някои общности се наблюдава процес на преоценка. Образованите жени открито се противопоставят на традиционното разделение на труда в ромските семейства и на наложената им от това роля, която да се свежда само до домакинските задължения и в грижите по отглеждане на децата. Висшето образование на жените поражда нови ценности, свързани с тяхната работа и изменя перспективата за ролята им в семейния живот. За ромските жени, които се стремят да завършат висше образование това е форма за себеизява. Образованието на жените и приемането на нов начин на живот (т.е. оспорването на традиционните социални норми от младите жени) може да засили тяхната способност да правят стратегически избори за своето бъдеще.

Ромските общности се променят под влияние на доминиращото заобикалящо ги общество, но само ако се провеждат активни, системни, последователни и финансово осигурени политики за включване и интеграция при активното участие на общността в тях. Всяка политика или програма в тази насока трябва да изследва или да взема предвид социално-икономическата динамика на ромските общности, както и високото ниво на многообразие чрез самоопределяне, местоживеене (градско или селско), култура, традиции.

Мерките за равенство, приобщаване и участие на ромите, политиките и програмите следва да отчитат различията в ромските общности, като се прилагат конкретизирани подходи на местно ниво. В борбата с дискриминацията успешно се въвеждат последователни, системни и надграждащи мерки, насочени към обогатяване познанията за ценностите на върховенството на закона от страна на ангажираните институции и от общността. Необходими са планирани дейности на ангажираните институции по отношение на език на омразата, използван срещу етническите малцинства. Осигуряването на равенство, социално приобщаване и участие на ромите повишава благосъстоянието на българското общество, намалява бедността, подобрява човешкия и социален капитал, както и индекса на човешко развитие.

Общ подход за всички общности към социална интеграция е неприложим относно дискриминацията, безработицата, образованието, здравеопазването и ранното детско развитие. Политиките и дейностите на трудови, здравни и образователни медиатори е стъпка с позитивен характер относно приоритетните области. Медиаторите като представители на общността се ползват с доверие и авторитет в ромските групи и са гарант за ефективно и устойчиво прилагане на програмите за приобщаване и социално включване на ромските общности. Дейностите е необходимо да се насочат към разрешаване на проблемите с продължаващо неравенство, дискриминация и антиромски нагласи чрез елиминиране на стереотипите. Междусекторната дискриминация, която в своята същност представлява комбинация от насилие, основано на пол и расизъм, също е важен проблем в обществото. Трудно се преодоляват традиционните нагласи в ромската общност относно (не)равноправието на мъжете и жените. Тези представители не участват в платена, качествена и устойчива заетост, а висок процент са работещи в сивия сектор. Към настоящия момент не е достатъчен достъпът до подходящи жилищни условия и основни

услуги. Липсват качествени здравни и превантивни услуги. Трайна тенденция е междупоколенческо предаване на бедността и материални лишения. Липсва гражданска ангажираност и участие на ромите във формулирането на политики. Липсва политическо представителство и вземане на решения от самите роми. Ролята на ромската жена и нейното овластяване гарантира стратегически избор в перспектива относно бъдещето.

За реализиране на политиките и мерките се налага споделена отговорност, която включва всички заинтересовани страни при провеждането им. За постигане на ефективност и ефикасност на прилаганите политики е необходимо да се използват иновативни и гъвкави подходи, както и мултиплициране на добри практики. Във време на дигитални технологии всички професионални сфери създават нова работна среда, което от своя страна води до нови изисквания за цифрови умения. Ето защо приоритет образование е основополагащ не само за младото поколение, но и за всички граждани. Учене през целия живот е изискване за всяка професия, специалност, а квалификацията, новите знания и умения са наложителни.

Усилията са насочени към преодоляване на различията между ромите и останалата част от населението по отношение на здравния статус. Целта е да се гарантира, че всички ромски деца завършват начално училище, също така се създават програми, за да се преодолеят различията между ромите и останалата част от населението по отношение на заетостта, както и по отношение на жилищното настаняване и комуналните услуги (вода, електричество).

Възприема се всеобхватен подход към интегрирането на ромите, като се използват политически, правни и финансови инструменти, а Националната стратегия създава механизми за координация, консултации и мониторинг. Насърчава се равното третиране на ромите и тяхната социална и икономическа интеграция в обществото.

Контакт по въпросите на ромите, с цел обсъждане на решения на набелязаните предизвикателства, се осъществява на областно ниво. Поставя се по-силен акцент върху две хоризонтални области, а именно борбата с дискриминацията и намаляването на бедността. Активно се работи на общинско ниво относно равните възможности и приобщаването на хората с ромски произход. Социалната интеграция на хората с ромски произход е на преден план в политическата програма на Областната стратегия.

Установено е, че образованието е областта, в която има най-голям напредък (намаляване на преждевременното напускане на образователната система, подобряване на образованието в ранна детска възраст и задължителното образование, леко подобрене по отношение на сегрегацията). Усещането на ромите за здравния им статус е подобро, въпреки че обхватът на медицинското обслужване продължава да бъде ограничен. Не се забелязват големи подобрения в достъпа до заетост, а делът на младите роми, които не са заети с работа, учене или обучение, дори се увеличава. Положението с жилищното настаняване продължава да бъде трудно. Наблюдава се известен напредък по отношение на общата цел за борба с бедността. Антиромските настроения и престъпленията от омраза продължават да будят сериозно безпокойство, въпреки доказателствата за известно намаляване на дискриминацията на ромите при достъпа им до услуги в някои области.

Различията в жилищния фонд продължават да са значителни, като част от ромите все още живеят без вода в рамките на жилищата си, а други – без тоалетна, душ или баня.

Тематичните области на дейност, като например политическо участие, ромско изкуство и култура, ромски език и история, следва да бъдат изрично посочени в политиката за новия програмен период, като допълнителни мерки към четирите основни приоритетни области на образованието, заетостта, жилищното настаняване и здравеопазването.

Разработената стратегия е въз основа на по-надеждни количествени и качествени данни: тя се основава на най-новата налична информация /данните са от декември 2020 година на НСИ/.

В основата на Общинските планове за действие 2021-2023 година се начертават подробни и реалистични действия в съответствие с мащаба на нуждите от социално приобщаване на хора с ромски произход, както и борбата с дискриминацията. Антиромските нагласи са специфична форма на расизъм по отношение на хора с ромски произход, ето защо е част от всички ключови области. Разработват се превантивни и противодействащи мерки на всяко равнище, където дискриминацията се проявява.

На областно ниво дейността е свързана с насърчаването на висока степен на заетост, с осигуряването на адекватна социална закрила, с борбата срещу социалното изключване, както и с постигането на високо равнище на образование, обучение и опазване на човешкото здраве.

IV. ВИЗИЯ

Постигане на равенство, приобщаване и участие на уязвими етнически групи и общности във всички обществени сфери за успешно и устойчиво развитие на българското общество.

V. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

Създаване на условия за равнопоставеност, приобщаване и участие на ромите, чрез осигуряване на достъп до права, стоки и услуги, участие във всички сфери на обществения живот при спазване принципите на върховенство на закона и недискриминация.

VI. ВОДЕЩИ ПРИНЦИПИ И ХОРИЗОНТАЛНИ ЦЕЛИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО

Значителна част от ромите в България, но и в Европа, живеят при маргинални условия както в селски, така и в градски райони, и при много лоши социално-икономически условия. Дискриминацията, социалното изключване и сегрегацията, пред които са изправени ромите, се подсилват взаимно. Сблъскват се с ограничен достъп до качествено образование, с трудности при интегрирането на пазара на труда, но се сблъскват и в по-голяма степен с безработица и несигурност на заетостта, които не спомагат за намаляване на бедността и социално приобщаване чрез пазара на труда, което от своя страна е свързано с ниски доходи, както и ограничен достъп до качествени здравни грижи и лоши условия на живот и здраве. Тези обстоятелства от своя страна водят до по-високи равнища на смъртност и по-ниска очаквана продължителност на живота, както и до по-голям риск от преждевременна смърт, причинена от хронични и незаразни заболявания, включително рак, в сравнение с останалата част от населението.

С цел ефективност, Европейската комисия призовава държавите членки да преминат от покровителствен подход (отгоре надолу), който се използва предимно за развитието на настоящата рамка, към непокровителствен подход. Един подход отдолу-

нагоре може да позволи на хората с ромски произход да участват по-ефективно в разработването на политики на всички равнища. Местни и регионални заинтересовани страни като НПО, активисти, експерти, членове на общността и др. трябва да бъдат включени в разработването, прилагането и мониторинга на публичните политики по отношение на хората с ромски произход, в периода след 2020 година.

Като се има предвид непокровителствения подход, Директивата на ЕС за равните възможности и приобщаването на хората с ромски произход за периода след 2020 годинанасочва към разработване въз основа на по-надеждни количествени и качествени данни. Ето защо новата Стратегия се основава на най-актуалната налична информация, тъй като достъпът до по-голям брой общности и значителни източници на решения за подобряване на положението на ромите е по-широк от този през 2012 година. Тези данни трябва да бъдат в основата на подробни и реалистични планове за действие, в съответствие с мащаба на нуждите от социално приобщаване на хора с ромски произход, а работата да се съсредоточи преди всичко върху насърчаването на образованието и културата.

Службата на Европейския парламент за парламентарни изследвания, счита, че основна слабост на настоящата рамка е нейният незадължителен характер за всички държави членки. Това е „мека“ политика, която се основава главно на политическата воля на всички равнища на управление в държавите членки за прилагане на националните стратегии, включително административният капацитет и бюджетите.

Въз основа на това съображение политиката за равни възможности и приобщаване на хората с ромски произход за периода след 2021 година следва да отчита вътрешната разнородност на общността в приоритетните области, като гарантира, че никой не е изоставен, включително хората без етнически произход, пътуващите общности, стигматизирани като цигани. Названието, което е прието и се отнася до всички групи, следва да бъде хора с ромски произход, а акцентът следва да се поставя основно върху маргинализираните хора с ромски произход.

Съгласно член 9 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) при определянето и осъществяването на своите политики и дейности Съюзът взема предвид изискванията, свързани с насърчаването на висока степен на заетост, с осигуряването на адекватна социална закрила, с борбата срещу социалното изключване, както и с постигането на високо равнище на образование, обучение и опазване на човешкото здраве, а приемането на европейския стълб на социалните права е от съществено значение, за да се укрепят социалните права на хората, принадлежащи към маргинализираните групи.

За постигане на напредък в рамките на периода 2021-2030 година Стратегията залага на следните **водещи принципи**:

- Превантивност на мерките – предприемане на действия за отстраняване и намаляване на причините за риск от неравнопоставеност и социално изключване;
- Ефикасност, кохерентност и ефективност: кохерентност между рамката на ЕС и други политики, инструменти за финансиране и правни инструменти на ЕС (Европа 2020, Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ), антидискриминационно законодателство). Реализиране на цели и мерки за постигане на напредък към целите за равенство, приобщаване и участие на ромите;

- Допълняемост – допълване с други стратегически документи и национални програми;
- Партньорство – поставяне на общи цели, приемане на съгласувани подходи за работа, споделяне на информация и опит между всички заинтересовани страни;
- Недопускане на дискриминация - пълноценно и активно участие на всички в обществения живот;
- Включване на лица от маргинализираните групи в дейностите по промяна на условията и начина на живот с постепенно нарастване на тяхната ангажираност до пълно обхващане на всички жители в съответното населено място;
- Иновативност в прилагане на нови подходи в политиките за равенство и приобщаване.

Водещи при изпълнението на Стратегията са също така и Десетте общи основни принципа за включване на ромите, приети от Съвета на Европейския съюз на 8 юни 2009 година:

1. Конструктивни, прагматични и недискриминационни политики;
2. Изрична, ясно определена но не изключителна насоченост;
3. Межкултурен подход;
4. Приобщаване към мнозинството;
5. Осъзнаване на измерението за равенството между половете;
6. Трансфер на основани на фактите политики;
7. Използване на инструменти на ЕС;
8. Участие на регионалните и местните власти;
9. Участие на гражданското общество;
10. Активно участие на ромите.

Тези принципи са базата при формулирането, изпълнението, наблюдението и оценката на приобщаващи политики за ромите. Те насърчават провеждането на надграждащи, конструктивни, прагматични и недискриминационни политики, подхода на утвърдителните мерки, межкултурния подход, като не изключват прилагането им към други граждани в уязвимо положение. Вземат предвид потребностите и положението на ромските жени.

Принципите се отнасят до ключови фактори за успех като трансфер на доказано добри практики, използване на инструментите (законодателни, финансови и координационни) на общността, участие на регионалните и местните власти, въвличане на гражданското общество и активното участие на ромите.

Постигането на справедливост и приобщаване изисква повишено използване и по-добро насочване на ресурсите, както и участието и партньорството на ромските общности, всички институционални нива, сектори и заинтересовани страни.

Хоризонтални цели:

Политиките за приобщаване на ромите представляват неразделна част от общонационалните политики за повишаване благосъстоянието на българския народ. За тяхното постигане ще допринесат взаимно подсилващи се хоризонталните цели – равенство, приобщаване и участие:

1. Ефективно равенство: Борба за предотвратяване на прояви на антиромски нагласи и дискриминация срещу ромите като цяло;
2. Социално-икономическо приобщаване: Намаляване на бедността и

- социалното изключване и премахване на социално-икономическите различия между ромите и останалата част от българското общество;
3. Значително участие: Насърчаване на участието чрез овластяване, сътрудничество и доверие.

Секторни цели:

Четири секторни цели подчертават продължаващото значение на четирите области на политиката, заложи в Стратегията. По отношение на образованието, заетостта, здравеопазването, жилищните условия, както и основни услуги, но и трите хоризонтални цели (осигуряване на реална равнопоставеност, социално-икономическо приобщаване и участие на ромите) са от значение:

1. Повишаване на ефективния достъп до качествено приобщаващо образование;
2. Повишаване на ефективния достъп до качествена и устойчива заетост;
3. Подобряване на здравния статус на ромите и увеличаване на ефективния достъп до качествени здравни и социални услуги;
4. Повишаване на ефективния достъп до адекватни десегрегирани жилища и основни услуги.

Подходи:

За приобщаващите политики е необходима комбинация от целенасочени и основни подходи. Стратегията следва подход, основан на разработване на общи политики (мейнстрийм) с прилагане на целеви мерки по сектори на местно ниво. Целевият подход е предназначен да компенсира неравенствата.

Дейностите по отделните приоритетни направления ще бъдат изпълнявани чрез взаимна допълняемост на следните подходи:

- Насърчаване на позитивни действия за преодоляване на различни форми на неравнопоставеност във всички обществени сектори; утвърждаване на позитивни обществени нагласи към ромската общност;
- Насърчаване на позитивни действия за преодоляване на традиционни практики в ромската общност, които нарушават правата на жените и децата;
- Насърчаване на участието и партньорството на всички заинтересовани страни;
- Интегриран подход за териториално развитие, при който на териториален принцип едновременно се предприемат мерки и обединяват ресурси по различни приоритети, основани на местните специфики и нужди и ангажираност на всички заинтересовани страни в посрещането на специфичните местни предизвикателства;
- Диференциране на подходите, методите и средствата за осъществяване на политиките за приобщаване, съобразно особеностите на социалните и демографски подгрупи сред ромската общност.

VII. ПРИОРИТЕТИ

VII. 1. ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

Министерството на образованието и науката (МОН) е водеща отговорна институция за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Образование и обучение”.

Центърът за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (ЦОИДУЕМ), който е второстепенен разпоредител с бюджетни средства към МОН, подпомага провеждането на политиката за образователна интеграция, интеркултурно образование, работа с родители и представители на общността, в това число образователни медиатори.

МОН изпълнява държавната политика за равнопоставена интеграцията на ромите в българското общество чрез два глобални процеса:

- приобщаващото образование и образователната интеграция като основополагащи компоненти за ефективното социално включване на българските граждани от ромски произход, като тези процеси са гарантирани за изпълнение чрез Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), Наредбата за приобщаващо образование,

- Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст и Програма за дейността на Центърът за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства /ЦОИДУЕМ/ (2019 – 2021 г).

С приемането на Закона за предучилищното и училищното образование и извеждането на приобщаващото образование като приоритетна политика, МОН активно и последователно изпълнява мерки за осигуряване условия за осъществяване на приобщаващо образование, което се изразява в прилагането на диференциран и индивидуализиран подход към децата и учениците, включително от уязвими групи, в това число роми, чрез компенсиране на затрудненията при усвояването на учебното съдържание, липсата на мотивация и трудностите при завършване на клас, етап или степен на образование. Прилагат се мерки и за развитие потенциала на онези от тях, за които майчиният език е различен от българския и които не владеят добре български език. Заедно с работата по Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст приоритетно се осъществява и работа с родители от уязвими групи, в това число роми.

Предизвикателство продължава да бъде диспропорцията по отношение на образователното равнище между селските и градските райони. Предвид това е необходима целенасочена подкрепа за населението в училищна възраст в селските райони, като условие за постигането на баланс в образованието. Затова от съществено значение са инвестициите в образователна инфраструктура в селските райони.

Прилагането от 2018 г. на мерки за образователните институции с концентрация на деца и ученици от уязвими групи позволява насочването на ресурс към така наречените „сегрегирани“ или „вторично сегрегирани“ детски градини и училища, както и води до подобряване на условията за провеждане на образователен процес в тях.

Ситуацията с разпространението на COVID-19 изправи българската образователна система пред сериозно предизвикателство – да се модернизира по такъв начин, че да не задълбочи дистанцията в образованието, включително повишаване нивото на цифровите умения и въвеждането на цифровите технологии като ключов елемент на модерното училище. Във връзка с това в образователната система е въведено обучение в електронна среда чрез използване на средствата на информационните и комуникационните технологии (ИКТ).

Въведените нормативни промени осигуряват възможност на учениците да усвоят учебното съдържание за съответния клас за учебната 2019-2020 година и да се предотврати възникването на обучителни затруднения. Промените осигуряват

прилагането на принципите за равен достъп до качествено образование и приобщаване на всяко дете и на всеки ученик, както и за равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование.

Предложените в настоящата Стратегия цели са в съответствие със Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030), която е изготвена от МОН в сътрудничество със заинтересованите страни.

Рамката има ясна и широко споделена визия за образованието до 2030 година, с очертани основни приоритетни области за развитие, а така също и съгласуваност на политиките и мерките в отделните стратегически документи. В съответствие със Стратегическата рамка е разработена и Програма за образование 2021-2027 година, която осигурява подкрепа както на хоризонтален принцип за всички деца и ученици, сред които и от уязвими групи, включително роми, чрез системни операции на територията на цялата страна, така и целенасочена подкрепа за маргинализирани групи като ромите, чрез подход Интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) и подход Водено от общностите местно развитие (BOMR).

Поставените цели изискват през следващите десет години да бъдат изпълнявани политики в областта на образованието, обучението и ученето, които позволяват бърза адаптация към външните за средата въздействия и използване в максимална степен на вътрешните за системата фактори.

Оперативна цел:

Създаване на условия за осъществяване на качествено и приобщаващо образование, за образователна интеграция на деца и ученици от уязвими групи, включително роми, и за утвърждаване на интеркултурното образование.

Общи цели:

1. Обхващане на децата във форми на образование и грижи в ранна детска възраст и в предучилищното образование за развиване на познавателни и социално-емоционални умения с цел последващо образователно приобщаване.
2. Създаване на подкрепяща и насърчаваща среда за приобщаване и образователна интеграция; преодоляване на сегрегационните практики в някои образователни институции, чрез повишаване на качеството на образованието с фокус върху интересите на детето, при отчитането на индивидуалните психологически особености и социалната среда; разширяване на десегрегационната програма на МОН и превенция на вторичната сегрегация, в това число и чрез осъществяване на интеркултурно образование.
3. Осигуряване на условия за изпълнение на интегрирани мерки за повишаване на образователното развитие на децата и учениците от ромската общност, чрез качествено и приобщаващо образование и на възможности за продължаващо образование в това число на професионално образование и обучение, както и на висше образование.
4. Обучение в дух на толерантност и недискриминация в образователните институции.
5. Подкрепа за роми и задруги лица от социално уязвими групи за завършване на средно, професионално, колежанско и висше образование, особено за профили, специалности и професии, които дават перспектива за реализиране на пазара на труда.
6. Съхраняване на културната идентичност и засилване на гражданското съзнание на деца и ученици от ромската общност, за да развият самочувствие и чувство

за принадлежност към българското и европейско общество, като се разширяват познанията в сферата на културата, традиции и прочие в определени учебни предмети и проектно-базирани обучения.

7. Повишаването на броя на обхванатите деца и ученици в задължително предучилищно и училищно образование и намаляването на дела на отпадналите и преждевременно напусналите училище

8. Повишаване и надграждане на знанията, уменията и компетентностите на педагогическите специалисти и непедagogическия персонал за работа в среда на многообразие и за преодоляване на стереотипи и дискриминационни нагласи, чрез обучения, но и продължаваща подкрепа като менторство, групов рефлексия и др.; съвместна работа с образователни медиатори и други специалисти с отношение и влияние върху образователните постижения на децата; реализиране на различни форми на постоянни взаимодействия с родителите.

9. Подкрепа на доказано ефективни образователни практики, чрез иновативни идеи и дейности; повишаване на дигиталните умения.

10. Изготвяне и прилагане образователни инструментариуми и методики, включително и за усвояване на български език от деца и ученици, чийто майчин език е ромски.

11. Разширяване на възможностите за учене през целия живот, включително чрез неформално и информално образование; включване във форми за образование и обучение на лица, които не са завършили средно образование; популяризиране на ученето сред всички слоеве на населението за участие във форми на учене през целия живот.

Необходимо условие за осъществяването на тези цели е и активното сътрудничество между детските градини и училищата с държавните и местните органи в социалната и здравната сфера, с образователните медиатори и местните общности. В изпълнение на този приоритет ще се реализират и дейности за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства в уязвимо положение, с фокус върху ромите, посредством предоставянето на образователна и социална подкрепа.

Мерките за постигане на целите са заложили в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Изпълнението на мерките по приоритет „Образование и обучение“ ще допринесе за изпълнение на индикаторите по приоритет „Образование и умения“ от „НПР: България 2030“ и изпълнението на отделни аспекти от Цел 4: „Осигуряване на приобщаващо и справедливо качествено образование и насърчаване на възможностите за учене през целия живот за всички“ от Целите за устойчиво развитие на ООН.

VII. 2. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Министерството на здравеопазването (МЗ) е водеща отговорна институция за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Здравеопазване“.

Подобряването на здравето на всички граждани е в основата на политиките в областта на общественото здраве. Целите, свързани с този приоритет, са насочени към активна промоция на здравето и превенция на хроничните незаразни болести и социално значими болести, и активното подпомагане на уязвими групи да получат ефективен достъп до здравни грижи и здравно обслужване.

Провеждането на политики в областта на здравната профилактика сред лицата в риск, при които е налице и висока мобилност и затруднен достъп до медицински грижи,

ще осигури устойчивост на превантивните дейности не само сред уязвимите общности, но и сред обществото като цяло; подкрепя и медицински грижи, за ограничаване разпространението на COVID-19, ваксинационни програми и други.

Достъпът до здравни услуги се гарантира чрез посредничеството на здравните медиатори, които са свързващо звено между уязвимите групи от населението и системата на здравеопазването.

Оперативна цел:

Равнопоставеност в достъпа до качествено обществено здравеопазване и подобряване на здравословното състояние на населението в обособените уязвими етнически общности, с концентрация на бедност.

Общи цели:

1. Подобряване на майчиното и детското здравеопазване в обособените уязвими етнически общности с концентрация на бедност. Системно провеждане на дейности, осигуряващи здравните аспекти на ранното детско развитие.
2. Подобряване на достъпа до качествено обществено здравеопазване на лица, намиращи се в ситуация на бедност и социална уязвимост.
3. Намаляване на стигмата и дискриминацията на хора от уязвими групи.
4. Повишаване на информираността в областта на общественото здраве.
5. Развитие на концепцията за здравна медиация.
6. Подобряване на комунално-битовите условия в публичната среда на ромските квартали за осигуряване на живот в здравословна и чиста среда на обитателите им за превенция на появата и разпространението на инфекциозни болести.
7. Осигуряване на устойчиво изпълнение на политиката по отношение провеждането на ваксинопрофилактиката и разширяване на обхвата на ваксинираните лица с оглед изпълнение на имунизационния календар, националните ваксинационни програми и поддържане на висок имунизационен обхват.

Мерките за постигане на целите са заложили в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Изпълнението на мерките по приоритет „Здравеопазване“ ще допринесе за изпълнение на индикаторите по приоритет „Здраве и спорт“ от „НПР: България 2030“ и има основна роля за изпълнението на Цел 3: „Осигуряване на здравословен живот и насърчаване благосъстоянието на всички във всяка възраст“ от Целите за устойчиво развитие на ООН.

VII. 3. ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ

Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) е водеща отговорна институция за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Жилищни условия“.

По-голяма част от ромите живеят в т. нар „обособени ромски квартали“, където жилищните условия са крайно неприемливи. Обособените квартали продължават да са една от основните пречки за цялостната интеграция на ромите в обществото, тъй като условията на живот в тях водят до задълбочаване на изключването им, до занижаване на възможностите за подобряване на образователния, социално-икономическия и здравния статус, и до маргинализиране на значителна част от общността.

Възможните решения по отношение на жилищните условия на ромското население

следва да бъдат интегрирани в по-широки национални дейности и законодателни инициативи. Те следва да бъдат насочени основно към регулиране и благоустрояване на ромските квартали, разширяване на възможностите за изграждане на собствени домове от семействата и в по-малка степен към програми за социално жилищно настаняване или подпомагане на семейства с междупоколенческа бедност, особено с малки деца и деца-ученици, болни членове на семейството, непълни семейства и други.

В програмите за социално жилищно настаняване, ромите следва да бъдат включени съвместно със семейства от мнозинството. За да се осигури успеха на такива програми е необходимо да се предвиди дългосрочна социална и психологическа подкрепа. В тези програми водеща роля имат Общините, което е свързано и с увеличаването на общинските жилища.

Включването на ромски семейства в програми за настаняване в социални жилища е обвързано с предоставяне на интегрирана междусекторна подкрепа, включваща социални, здравни, образователни услуги, а също и услуги в сферата на заетостта.

Насърчават се дейности, които са свързани с изпълнение на проекти, осигуряващи подкрепа за социалната интеграция на маргинализирани групи в това число и роми чрез подобряване на жилищните условия, при осигурени кадастрална и градоустройствена основа, изграждане на техническа инфраструктура за квартали с компактно ромско население и за нови терени, предназначени за ниско жилищно строителство, изграждане на социални жилища и обекти на социалната инфраструктура.

Оперативна цел:

Подобряване на жилищните условия, включително и на прилежащата техническа инфраструктура и инфраструктура за публични услуги.

Общи цели:

1. Създаване на интегрирана географска информационна система и въвеждане на орторектифицирани изображения заснети с дрон.
2. Създаване на кадастрална карта и кадастрални регистри на територии, включващи зони с компактно ромско население.
3. Приоритетно разработване от Общините на Общи и Подробни устройствени планове с цел уреждане на статута на териториите и налагане на изискванията за инфраструктура и жилищно и друго застрояване.
4. Реализиране на мерки за благоустрояване (изграждане на детски площадки и спортни зали на открито и закрито) в квартали с преобладаващо ромско население, с цел подобряване на средата за живот на местните общности.
5. Търсене на инструментариум за подобряване на правните и икономически условия за премахване на несъответстващите на Закона за устройството на територията (ЗУТ) /на законодателството/ жилища и квартали.
6. Разработване и осъществяване на дългосрочни програми за интегрирана жилищна среда.
7. Съдействие за осигуряване на социални общински жилища за най-маргинализираните и уязвими общности.
8. Изграждане/реновиране на социалната инфраструктура на здравеопазването, образованието, културата в квартали, с концентрация на бедност, включително за предоставяне на интегрирани здравно-социални услуги и услуги за развитие на деца и възрастни в общността.

9. Разширяване на законния достъп до качествена вода, електричество и канализация в обособените квартали с концентрация на бедност.

10. Подкрепа и прилагане на иновативни и ефективни решения за преодоляване на енергийната бедност сред ромски общности и включване на квартали с преобладаващо ромско население в програми за енергийно обновяване.

Изпълнението на мерките по приоритет „Жилищни условия“ ще допринесе за изпълнение на индикаторите по приоритети „Социално включване“ и „Местно развитие“ от НПП и има основна роля за изпълнението на Цел 11: „Превръщане на градовете и селищата в приобщаващи, безопасни, адаптивни и устойчиви места за живеене“ и цел 6: „Осигуряване на достъпност и устойчиво управление на водата и канализацията за всички“ от Целите за устойчиво развитие на ООН.

VII. 4. ЗАЕТОСТ

Министерството на труда и социалната политика (МТСП) е водеща отговорна институция за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Заетост“.

Успешната интеграция на пазара на труда и повишаване на пригодността за заетост на групите в неравностойно положение на пазара на труда е един от основните приоритети на активната политика по заетостта.

Чрез прилагането на комплекс от мерки за подпомагане на бързи и качествени преходи от неактивност и безработица към заетост или от образование към заетост се цели успешната интеграция на тези лица, както на пазара на труда, така и в социално-икономическия живот на страната.

Превантивният ефект срещу социалното изключване и маргинализацията заемат особено важно място в политиката по заетостта. Икономически неактивните лица, включително ромите са потенциална работната сила на пазара на труда. Тяхното интегриране на пазара на труда и активно включване в заетост ще продължи с прилагането на подходящи целенасочени действия.

Докато малко повече от един на десет етнически българи спада към групата на неактивните младежи, това важи за близо един от трима етнически турци и двама от трима роми. Според изследване на Института по пазарна икономика това има голямо значение за политиките, тъй като то показва, че са необходими продължаващи усилия, така щото образователната система и трудовият пазар да съумяват в по-голяма степен да интегрират представителите на етническите малцинства, независимо от образователното ниво, пола или региона, както това се случва с представителите на българския етнос.

Безработните младежи до 29 години са една от приоритетните целеви групи на активната политика на пазара на труда. Своевременна подкрепа на младите хора ще се предоставя чрез изпълнението на новата Препоръка на Съвета на ЕС „Мост към работни места – укрепване на гаранцията за младежта“.

Целенасочените мерки за насърчаване на активното поведение на младежите, повишаването на пригодността им за заетост, подпомагането на тяхната инициативност и предприемчивост, повишаването на мотивацията им за труд и успешната им интеграция в заетост, противодействието на дискриминацията на пазара на труда са важен елемент за постигане на целите на приоритета.

Стратегията насочва внимание към младежите, които по-трудно намират работа, поради по-ниската конкурентоспособност на пазара на труда, като безработни до 29

години; младежи, които са без работа, необхванати от системите на заетост, образование и обучение; младежи, рано отпаднали от системата на образованието.

През 2021 година включването на пазара на труда на лицата над 50-годишна възраст ще се насърчава чрез:

- Предоставяне на услуги, съобразени с техния индивидуален профил, подкрепа от психолози и мениджъри на случай, за успешни и качествени преходи към заетост и пенсиониране, посредничество по информиране и наемане на работа на свободни работни места, обявени в реалния сектор, включване в програми и мерки за обучение и заетост и операции по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 година;

- Развитие на уменията чрез осигуряване на достъп до обучение за повишаване на професионалната квалификация и придобиване на ключови компетентности, включително и дигитални умения;

- Предоставяне на стимули за фирми, които осигуряват заетост на безработни лица от тази група.

Пандемията от COVID-19 показва, че е необходимо да се развие капацитета на институциите на пазара на труда с цел постигане на по-добро управление на мерките в извънредни ситуации, като се активират програмите за заетост.

Оперативна цел:

Равнопоставен достъп и подобряване реализацията на ромите на пазара на труда и повишаване на дела на заетите сред тях; намаляване на социалните неравенства и активното им социално приобщаване.

Общи цели:

1. Равнопоставен достъп до пазара на труда чрез:

- Насърчаване на работодатели да създават работни места за групи в неравностойно положение на пазара на труда;

- Насърчаване на предприемачество и собствен бизнес за групи в неравностойно положение на пазара на труда;

- Насърчаване на дуалното обучение, стажуването и чиракуването, както и на валидирането на придобитите умения;

- Повишаване на квалификацията включително преквалификация към търсени професии;

- Подкрепа за придобиване и усъвършенстване на дигитални умения и компетенции сред търсещите работа лица, с фокус върху младежите и продължително безработните;

- Подобряване на посредническите услуги по заетостта;

- Повишаване на участието на жени от уязвимите общности на пазара на труда, с фокус върху уязвимите възрастови групи 18-29 години и 55 плюс;

- Подкрепа за придобиване на зелени умения;

- Насърчаване на социалния и гражданския диалог в подкрепа на трудовата реализация на ромите;

- Активиране на продължително безработни и икономически неактивни лица, чрез насърчаване на трудовото медиаторство.

2. Социална икономика:

- Популяризиране на социалното предприемачество сред лица от ромската общност чрез провеждане на информационни кампании/прояви/ и уебинари.

Мерките за постигане на целите са заложи в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Изпълнението на мерките по приоритет „Заетост“ ще допринесе за изпълнение на индикаторите по приоритет „Социално включване“ от „НПР: България 2030“ и има основна роля за изпълнението на Цел 1: „Изкореняване на бедността във всичките ѝ форми и навсякъде“ и някои аспекти от Цел 2: „Край на глада – постигане на продоволствена сигурност и по-добро хранене, стимулиране на устойчиво селско стопанство“, Цел 5: „Постигане на равенство между половете и овластяване на всички жени и момичета“, Цел 8: „Насърчаване на приобщаващ и устойчив икономически растеж, пълна и продуктивна заетост и достойни условия на труд за всички“ и Цел 10: „Намаляване на неравенството между и в рамките на държавите“ от Целите за устойчиво развитие на ООН.

ВИ. 5. ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА И АНТИДИСКРИМИНАЦИЯ

Независимо от наличието на тази правна рамка, дискриминационните прояви и антиромските нагласи продължават да създават бариери пред ромската общност въпреки доказателствата за намаляване на усещането за дискриминация сред ромите.

Продължава крайната бедност, безработицата, ниското ниво на образование в сегрегирани училища и класове, неадекватните жилищни условия, лошото здравеопазване и благосъстояние сред част от ромското население, които поставят в неравноправно положение представителите на тези общности.

Социалната изолация засилва предразсъдъците срещу ромите, което прави тяхната маргинализация социално приемлива и засилва антиромските нагласи. Ромите продължават да се сблъскват с дълбоко вкоренени негативни обществени нагласи и предразсъдъци.

Ромските жени навсякъде в Европейския съюз все още са изправени пред неравенства в много отношения, които крайната бедност, изключването и дискриминацията засилват още повече.

Ромските деца и жени се сблъскват с различни форми на дискриминация, включително и множествена дискриминация, трафик на хора, бракове на непълнолетни и принудителни бракове.

Целите в приоритета гарантират засилване на борбата с дискриминацията като разширяват фокуса на работата по приобщаването и участието на ромите в нови хоризонтални и структурни области извън заетостта, образованието, здравеопазването и жилищното настаняване.

Оперативна цел:

Гарантиране правата на гражданите, с акцент върху жените и децата, защита на обществения ред, недопускане и противодействие на проявите на нетолерантност и на „език на омразата“.

Общи цели:

1. Повишаване на институционалната култура и експертния капацитет на публичните институции (в т.ч. местна администрация, съд, прокуратура и органи на МВР) по отношение на политиките за разнообразие, равнопоставеност, достойнство и основни човешки права на Европейския съюз;

1.1. Повишаване на информираността по отношение на „равноценността“ на културите и уважение на културното многообразие;

1.2. повишаване на информираността за бедността като фактор за появата на негативни социални феномени и за етническата хетерогенност на зоните с концентрация на бедност;

1.3. Изграждане на капацитет за работа с лица, живеещи в дълбока бедност и лица от малцинствени общности (т.е. с различен език, религия, общностен етнос и т.н.) – с уважение към различието, достойнството и основните човешки права;

2. Гарантиране и ефективна защита на правата и достойнството на българските граждани в уязвимо социално положение, принадлежащи към различни етнически групи;

2.1. Подобряване на мерките за идентифициране, превенция и защита на жертви на антиромски нагласи, език на омразата и престъпленията от омраза;

2.2. Подобряване на мерките за ефективно наказателно правораздаване в случаи на език на омразата и престъпления от омраза;

2.3. Подобряване на мерките за социална реинтеграция на лишените от свобода, принадлежащи към етнически малцинства или произхождащи от социална среда, характерна с дълбока бедност, включително чрез целенасочено междуинституционално подпомагане;

2.4. Подобряване на услугите по правна защита на лица, принадлежащи към етнически малцинства, както и на лица, живеещи в домакинства с дълбока бедност;

2.5. Подобряване достъпа на ромските жени до правна помощ и правосъдие.

2.6. Подобряване на мерките за закрила на малолетни и непълнолетни лица, принадлежащи към етнически малцинства, както и на деца, живеещи в домакинства с дълбока бедност;

2.7. Подобряване на дейностите за ограничаване отпадането на ромските деца от училище;

2.8. Приобщаване на лица от ромската общност към дейността по опазване на обществения ред, чрез включването им в Местните комисии за обществен ред и сигурност;

2.9. Системно прилагане на мерки, постепенно повишаване на правната култура сред общностите в уязвимо социално-икономическо положение.

3. Повишаване на гражданското участие и информираност за гражданските права и задължения на лицата, живеещи в зоните с концентрация на бедност:

3.1. Повишаване на правната култура на ромите във връзка с придобиването, ползването и съхраняването на български лични документи;

3.2. Повишаване на информираността и гражданската култура на ромите във връзка с правата и задълженията по отношение на образованието, здравеопазването, жилищните условия и заетостта;

4.3. Повишаване на информираността на ромите за адекватна реакция срещу езика на омразата и фалшивите новини, засилващи антиромските нагласи и дискриминация.

3.4. Повишаване на информираността на ромите с акцент върху ромските жени и младежи, във връзка с възможностите за достъп до правна помощ;

3.5. Превенция на нежелани социални феномени в зоните с концентрация на бедност (в това число ранни бракове, домашно насилие, битова престъпност и противообществени прояви). Изграждане от страна на Общината и правоохранителните институции на системи за видеонаблюдение, аналогични за останалата част на населените места;

3.6. Превенция на специфичните форми на трафик на хора в зоните с концентрация на бедност и осигуряване на допълнителни мерки при защита на жертвите на трафик на хора, принадлежащи към етнически малцинства, с цел понижаване на броя на случаите на трафик на хора и повишаване на разкриваемостта и съдебните производства срещу трафиканти;

3.7. Разработване и прилагане на услуги за реинтеграция на деца – жертви на трафик с цел ефективна социализация на тази най-уязвима група, постигане на благосъстояние и цялостно развитие.

Мерките за постигане на целите са заложили в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Изпълнението на мерките по приоритет „Върховенство на закона и антидискриминация“ ще допринесе за изпълнение на индикаторите по приоритет „Социално включване“ от „НПР: България 2030“ и има основна роля за изпълнението на Цел 5: „Постигане на равенство между половете и овластяване на всички жени и момичета“, Цел 10: „Намаляване на неравенството между и в рамките на държавите“, Цел 16: „Насърчаване на мирни и приобщаващи общества за устойчиво развитие, осигуряване на достъп до правосъдие за всеки и изграждане на ефективни, отговорни и приобщаващи институции на всички нива“ от Целите за устойчиво развитие на ООН.

VII. 6. КУЛТУРА И МЕДИИ

Ромската култура е част от европейското културно пространство и част от културното многообразие в страната. Опазването на културното наследство на ромите, насърчаването на творческото развитие, културното взаимодействие и участието в културния живот на страната имат решаваща роля за социалното сближаване.

Целите са насочени към подобряване на условията и разширяване на възможностите за социализация чрез културен диалог. Народните читалища и други културни институции, както и НПО /работещи в тази сфера/ извършват дейности за съхраняване на културното многообразие като подкрепят изкуството, включително и аматьорското изкуство.

В Националния план за действие са разработени последователни мерки за опазване и популяризиране на традиционната култура на ромската общност и за подобряване на условията за творческо развитие и участие в културния живот. Планът прилага политики за толерантност и уважение към културните различия и ефективно межкултурно взаимодействие, за преодоляване на негативни обществени нагласи, основани на етнически произход и културна идентичност. Утвърждават се толерантни междуетнически отношения чрез култура и спорт.

Преодоляване на културните бариери в общуването и всякакви форми на дискриминационни нагласи са важна цел в изготвените планове на Общините. Съхраняване и популяризиране на традиционната култура на ромската общност се

осъществява чрез насърчаване на творческото развитие на представители на общността, стимулиране на ромската общност за активно участие в обществения културен живот и насърчаване на межкултурния диалог.

Мерките са свързани с подкрепа на творчески проекти в областта на музейното дело и изобразителните изкуства, насочени към представяне и популяризиране на традиционната култура на ромите; подкрепа на творчески проекти за изява в областта на визуалните изкуства, насочени към представители на ромската общност; подкрепа на творчески проекти в областта на сценичните изкуства (професионални и любителски) за създаване и разпространение на културен продукт, насочени към ромската общност, с участие на представители на ромската общност; подкрепа на творчески проекти в областта на книгоиздаването за развитие на българския книжен сектор чрез програма „Помощ за книгата“ на конкурсен принцип, свързани с културата на ромската общност. За успешната реализация на мерките се работи по програма „Културно предприемачество, наследство и сътрудничество“, както и „Подобрена информираност за изкуствата и културата на етнически и културни малцинства (фокус върху ромите)“.

Специално внимание е отделено на решаващата роля на медиите за намаляване на антиромските нагласи посредством недискриминационно отразяване на представителите на ромската общност; разпространяване на положителни образи за ромите и ползите от интеркултурализма и приобщаването в медиите.

Оперативна цел:

Подобряване на условията за равнопоставен достъп на ромската общност до обществения културен живот, съхранение и популяризиране на ромската традиционна култура, развитие и популяризиране на творчеството като фактори за културна интеграция и социално сближаване. Преодоляване на езика на омразата и възпроизвеждането на предразсъдъци към ромите в медиите с оглед на изграждане на позитивен образ на общността.

Общи цели:

1. Съхраняване и популяризиране на традиционната култура на ромската общност.
2. Насърчаване на творческото развитие на представители на общността.
3. Стимулиране на ромската общност за активно участие в обществения културен живот и насърчаване на межкултурния диалог.
4. Деетнизирание на феномените на бедност в българските обществени медии.
5. Борба с ксенофобията, расизма, антиромските нагласи и езика на омразата в медийното пространство.

Мерките за постигане на целите са заложили в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Изпълнението на мерките по приоритет „Култура и медии“ ще допринесе за изпълнение на индикаторите по приоритет „Култура, наследство и туризъм“ от „НПР: България 2030“ и има основна роля за изпълнението на Цел 8: „Насърчаване на приобщаващ и устойчив икономически растеж, пълна и продуктивна заетост и достойни условия на труд за всички“, Цел 11: „Превръщане на градовете и селищата в приобщаващи, безопасни, адаптивни и устойчиви места за живеене“ и Цел 12: „Осигуряване на устойчиви модели на потребление и производство“ от Целите за устойчиво развитие на ООН.

VIII. ОБЛАСТЯВАНЕ И РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА РОМСКАТА ЖЕНА

В настоящата Стратегия проблемите на ромската жена са включени не само като хоризонтална политика, но са адресирани и целенасочено.

Приоритетите образование, здравеопазване, жилищни условия, заетост са обогатени със специфични цели и мерки, сензитивни към жените.

Със специални закони: Закон за равенство на жените и мъжете, Закон за закрила на детето, Закон за хората с увреждания, Закон за защита от домашно насилие и др. са предвидени специални мерки за защита спрямо лица и групи в уязвимо положение.

Правителството прие Национална стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2021-2030 година. Основната цел на документа е да допринесе за постигането на фактическа равнопоставеност между половете в България чрез прилагане на единна, последователна и устойчива държавна политика.

В приетия План за действие към цитираната стратегия са заложили мерки за:

- насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете в процесите на вземане на решения;
- борба с насилието, защита и подкрепа на жертвите;
- преодоляване на сексизма и на стереотипите по пол в различни сфери на общественния живот.

Наказателният кодекс на Република България определя като престъпления:

- проповядването или подбудата към дискриминация, насилие или омраза, основани на раса, народност или етническа принадлежност (чрез слово, печат или други средства за масова информация, чрез електронни информационни системи или по друг начин);
- геноцида и апартейда;
- обидата и клеветата;
- трафика на хора;
- принудата за встъпване в брак;
- склоняването към проституция и други действия, на които често жертва са представители на етническите малцинства.

Законът за адвокатурата и най-вече Законът за правна помощ създават механизъм за оказване на юридическа помощ на лица, пострадали от нарушения или жертви на престъпления, включително и на база на тяхната етническа принадлежност за случаите, в които тези лица не разполагат с необходимите финансови средства да си осигурят защита.

Ромските жени навсякъде в Европейския съюз все още са изправени пред неравенства в много отношения, а крайната бедност, изключването и дискриминацията засилват още повече.

Ромските жени се сблъскват с различни форми на дискриминация, включително и множествена дискриминация, трафик на хора, бракове на непълнолетни и принудителни бракове.

С оглед на всичко, което в настоящия документ е анализирано, констатирано и формулирано като проблем, като оперативна цел се извежда насърчаване

овластяването на ромската жена, за превръщането ѝ в активен фактор в социалния, политическия и обществен живот, преодоляване на изключването ѝ в основните сфери на образование, здравеопазване, заетост и жилищни условия.

Въпросите за овластяването на ромската жена намират своето отражение в приоритетите на настоящата Стратегия, а именно: приоритет „Върховенство на закона и антидискриминация“ адресира основни теми като:

- Насърчаване и подкрепа за участието на ромските жени във всички форми на обществен и политически живот, включително в публичната администрация;

- Преодоляване на домашното насилие, ранните бракове и други форми на традиционни патриархални практики на контрол и насилие. Осигуряване на условия за по-голям достъп до правосъдие за ромските жени;

- Подобряване на мерките за идентифициране, превенция и защита на жертви на антиромски нагласи, език на омразата и престъпленията от омраза;

- Подобряване на мерките за ефективно наказателно правораздаване в случаи на език на омразата и престъпления от омраза;

- Подобряване достъпа на ромските жени до правна помощ и правосъдие;

- Подобряване на мерките за закрила на малолетни и непълнолетни лица, принадлежащи към етнически малцинства, както и на деца, живеещи в домакинства с дълбока бедност;

- Подобряване на дейностите за ограничаване отпадането на ромските деца от училище;

- Повишаване на информираността на ромите с акцент върху ромските жени и младежи, във връзка с възможностите за достъп до правна помощ;

- Превенция на нежелани социални феномени в зоните с концентрация на бедност (в т.ч. ранни бракове, домашно насилие, битова престъпност и противообществени прояви). Изграждане от страна на общината и правоохранителните институции на системи за видеонаблюдение, аналогични за останалата част на населените места;

- Превенция на специфичните форми на трафик на хора в зоните с концентрация на бедност и осигуряване на допълнителни мерки при защита на жертвите на трафик на хора, принадлежащи към етнически малцинства, с цел понижаване на броя на случаите на трафик на хора и повишаване на разкриваемостта и съдебните производства срещу трафиканти;

- Разработване и прилагане на услуги за реинтеграция на деца – жертви на трафик с цел ефективна социализация на тази най-уязвима група, постигане на благосъстояние и цялостно развитие.

Институциите провеждат публични кампании за изграждане на култура за политиките за разнообразие, равнопоставеност, достойнство и основни човешки права на Европейския съюз и повишаване на нивото на обществена чувствителност към проявите на антиромски нагласи и дискриминация.

Националното бюро за правна помощ има опит в работата с улесняване на достъпа

до правна помощ и правосъдие на представители на уязвими групи, включително жертви на домашно насилие и насилие по полов признак, деца, жени от малцинствен произход или от отдалечени и географски изолирани райони чрез въвеждане на мобилни екипи за правна помощ. Това е много важен аспект в работата, свързан с овластяването и равните възможности.

Специално внимание по проблематиката е обърнато и в раздел Мониторинг на изпълнението на Стратегията. Предвидено е да се привлекат младежи и ромски жени под формата на Консултативни съвети и граждански мониторинг.

IX. МЕХАНИЗМИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ИНТЕГРАЦИОННАТА ПОЛИТИКА

Областната стратегия на област Пловдив следва политиките на Националната стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030), която е съставна част от цялостната стратегия на правителството за постигане на реални промени в живота на всички български граждани.

Министерски съвет провежда политика за стимулиране на инвестирането в развитието и усъвършенстването на хората и тяхното активно участие в преодоляване на съществуващите предизвикателства.

Хоризонтален междусекторен подход

Предвид хоризонталния характер на политиката при нейното провеждане участват редица институции и организации с различни компетенции и възможности. Затова дейностите по реализирането на Стратегията и Плановите на Общините за нейното изпълнение се допълват едни други, с цел създаване на кумулативен ефект.

Изпълнението на стратегическия документ се извършва от институции и организации, които съгласно своите правомощия и компетентности залагат конкретни дейности и мерки, свързани с насърчаването на равнопоставеността на жените и мъжете.

Организацията по изпълнението на политиките за равноправно приобщаване и участие на ромите е изградена на базата на ефективно и целенасочено използване на наличните ресурси на регионално и местно ниво, както и тези на европейско ниво, произтичащи от членството на страната в Европейския съюз и достъпа до фондовете на ЕС за програмен период 2021-2027 година.

Основен инструмент за прилагане на оперативно ниво е Национален план за действие (НПД). Планът за действие е отворен с цел да се реагира гъвкаво при необходимост от промени и при спазване на съответните бюджетни процедури.

Планът е изготвен за период от 3 години (2021-2023) и включва дейности, отговорни органи, финансови средства и индикатори за изпълнение на дейностите. Съдържащите се дейности в плана са структурирани по приоритетните области на Стратегията. Компетентните институции и организации предлагат за включване в плана на дейности, които изпълняват и предоставят информация за напредъка по тях.

В оперативен порядък всички мерки по изпълнението на Стратегията, включително мерките по ресурсното осигуряване се координират, съгласуват, контролират и утвърждават от Областния управител.

Координиране на модела за разпределение на управленските отговорности между органите на изпълнителната власт:

Координираща роля по изпълнението на настоящата Стратегия на област Пловдив за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030) има Областен съвет за сътрудничество по етническите и интеграционни въпроси /ОССЕИВ/.

Изграден е междуинституционален механизъм, който включва представители на отговорните по съответните приоритети териториални звена. Същите участват в разработването, планирането и отчитането на мерките и дейностите от Плановите за действие и отчитат напредъка на изпълнението на Стратегията чрез Системата за мониторинг, оценка и контрол:

- Председателят на ОССЕИВ, който е заместник областен управител, координира и съгласува мерките по изпълнението на Стратегията и Общинските планове за действие /ОПД/.

- Ключовите ресорни органи са отговорни за актуализирането на съответните тематични програмни оперативни документи за интеграция на ромите, изпълнението на планираните мерки, наблюдението, оценката и отчитането пред ОССЕИВ.

- Необходимият административен капацитет се формира в структурите на Областната администрация чрез възлагане на определени функции на дирекции, отдели, звена или отделни експерти, отговарящи за изпълнението на политика по приобщаване на ромите. В Областната администрация един служител е с основни длъжностни функции относно приобщаващите политики. Към Областния управител е създаден Съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси, като консултативен и координиращ орган, подпомагащ провеждането на политиката по етническите и интеграционните въпроси на областно ниво.

Усъвършенстване на механизмите за координация със структурите на гражданското общество чрез функционирането на:

- Областен съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси.
- Комисия по координация на изпълнението на Областната стратегия за равенство, приобщаване и участие на ромите 2021-2030 година.
- Консултативни структури и механизми с участието на гражданското общество към ресорните териториални звена и местните власти. Тяхното сформирание и изграждането на капацитета им за планиране, изпълнение, мониторинг и оценка на Стратегията е последователно насърчавано.

- Сътрудничество с легитимни граждански и религиозни организации.
- Активно участие на ромите и на всички заинтересовани страни на всички етапи (планиране, изпълнение, наблюдение, оценка и преглед) на политиката.

Включване на Общините в изпълнението на политиките за приобщаване и участие на ромите чрез:

- С решение на съответния Общински съвет в Общините могат да се създават Общински съвети за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси.

- Разработване, съвместно с представители на местната ромска общност, на конкретни годишни планове на основата на предварително идентифициране, анализ и

оценка на проблемите и нуждите на местните ромски общности в съответствие с Областната стратегия за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030). Тези планове се приемат от Общинските съвети и следва да бъдат ресурсно обезпечени, а изпълнението им да е тясно обвързано с приобщаващите цели и индикатори, заложи в Плана за интегрирано развитие на Общината.

- Делегиране на дейности подкрепени от собствените средства на общините, за приобщаване и участие на ромите на общинско ниво.

- Изграждане на подходящи консултативни и координационни механизми с участието на граждански структури и на всички заинтересовани страни, включително представители на ромската общност.

- Формиране на необходимия административен капацитет в структурите на Общинските администрации чрез възлагане на определени функции на дирекции, отдели, звена или отделни експерти, отговарящи за изпълнението на интеграционните политики. Назначаване на общински експерти по етнически и интеграционни въпроси, там, където това е необходимо.

- Кметът на Общината определя Звено за мониторинг и оценка като относително самостоятелна структура. То се обособява чрез заповед на кмета.
- В рамките на Общинския оперативен екип могат да се формират работни подгрупи по отделни приоритети. Общинският оперативен екип включва задължително:
 - Кмета на общината;
 - Секретаря на общината;
 - Председателя на общинския съвет;
 - Общински координатор за изготвянето на Областната стратегия. Със заповед на кмета във всяка община се определя общински координатор. Общинският координатор представлява общината в Областния оперативен екип и има задължението да информира кмета на Общината, Общинския съвет и другите отдели в Общинската администрация за хода на областното планиране.
 - Представители от Общината отговарящи за образование, здравеопазване, жилищна среда и инфраструктура, култура;
 - Представители от: Дирекция „Социално подпомагане”, Дирекция „Бюро по труда”, Местна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни; служители на МВР (детска педагогическа стая);
 - Представители от общностите, за които са предназначени мерките;
 - Неправителствени организации, работещи в сферата на интеграцията.
- Процесът на изготвяне на Общински план за действие приключва с провеждането на заключителна среща, свикана от Общинския оперативен екип.
- Кметът на Общината определя отговорно лице, което да координира изпълнението и отчитането на плана за действие за изминалата година пред Общинския съвет, в срок до 1 февруари на настоящата година.
- Всяка Община следва да разработи собствен механизъм за координация и управление и да определи конкретни отговорници и да включи общинските координатори, които имат пряко отношение или са ангажирани с изпълнението на интеграционната политика в съответната община.
- Звеното за мониторинг и оценка изготвя до 1 февруари мониторингов доклад за

изпълнението на Плана за действие на общината в изпълнение на Областната стратегия за равенство, приобщаване и участие на българските граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живеещи в сходна на ромите ситуация за предходната година, която се изпраща до Областния управител. Данните се подават и в Системата за мониторинг и контрол.

Финансирането на приобщаващите политики и програми се осъществява със средства от държавния бюджет, от Европейските фондове и други източници.

Финансово обезпечаване на изпълнението на дейностите, заложи в Общинските планове за действие се осъществява чрез:

- Осигуряване, в рамките на средствата за общините от общата субсидия за делегираните от държавата дейности, на разработването и изпълнението на общински програми, съобразени с приоритетите на интеграционната политика.
- Финансово обезпечаване, в рамките на бюджетите на ресорните министерства и институции, вкл. с целеви средства, на изпълнението на интеграционната политика;
- Финансиране на мерки и дейности на местно ниво, които да носят информация за състоянието и тенденциите на развитие на ситуацията по приоритетните сфери на Стратегията. Това подпомага планирането на мерки или предприемане на действия в условия на криза или извънредна ситуация;
- Стимулиране на Общините да финансират изпълнението на мерки и инициативи чрез общинските бюджети за сметка на собствени приходи, и в партньорство с НПО;
- Подходящо финансиране на НПО, които предоставят такива дейности, тъй като тези дейности са от решаващо значение за създаването на среда и условия за приобщаване и участие;
- Финансиране на тематични проекти по Програми от Структурните фондове и Кохезионния фонд;
- Финансиране и съфинансиране на тематични проекти по програми на Европейския съюз, Световната банка, ООН, Съвета на Европа и други;
- Адекватно интегриране на потребностите и проблемите на ромите в новата многогодишна финансова рамка за периода 2021-2030 година и съответните приоритети на програмите с оглед финансова подкрепа чрез инструментите на ЕС. Финансовата подкрепа чрез инструментите на ЕС има важна допълваща роля към прилаганите политики за намаляване на бедността и социалното изключване. За новия програмен период 2021-2030 година Република България ще получи средства от Европейски социален фонд за Програмата за развитие на човешките ресурси 2021-2027 (ПРЧР), Програмата за храни и/или основно материално подпомагане 2021-2027 (ПХ) и Програмата за образование 2021-2027 (ПО), както и от Европейския фонд за регионално развитие за Програмата „Развитие на регионите“ 2021-2027 (ПРР).

В Програмата за развитие на човешките ресурси 2021-2027 интеграцията на ромската общност за периода ще бъде прилагана чрез три подхода:

1. Мейнстрийм подход (хоризонтален подход – реализация чрез всички мерки):

Мейнстрийм подходът, включва ромите като част от уязвимите групи, които ще получат подкрепа чрез мерките на програмата на национално ниво (в т.ч. социално изключени лица; лица живеещи в бедност и материални лишения; лица, попадащи в групите на неравностойно положение на пазара на труда; лица без образование, с ниска квалификация или без такава и др.).

2. Подход „Интегрирани териториални инвестиции“ в райони от ниво 2.

3. Подход „Водено от общностите местно развитие“.

Двата териториални подхода ИТИ и ВОМР ще реализират специфична цел 8 от проекта на регламент за ЕСФ „Насърчаване на социално-икономическата интеграция на маргинализирани общности, като например ромите“. Териториалните подходи ще дадат възможност за целенасочено въздействие в общностите и така ще допълнят мерките от националното изпълнение на програмата, които са на хоризонтално ниво (мейнстрийм подхода). Тези два териториални подхода ще дадат възможност за финансиране на мерки на места, които имат най-голяма потребност във връзка със специфичния профил на населението на съответната територия.

Фокусът за бъдещите инвестиции от ЕСФ неизменно е свързан с ЕССП, който бе обявен за „компас на ЕС“ за заестостта и социалното сближаване. Чрез него ще се положи основата за още по-целенасочени и ефективни усилия за равни възможности, достъп до пазара на труда, справедливи условия на труд, социална закрила и приобщаване.

Първостепенният приоритет е инвестирането в хората – от образованието и обучението до здравеопазването, равенството и социалното приобщаване. Важно е средствата за осъществяването на тези политики да достигат до тези, които най-много се нуждаят от тях, по-специално в регионите с високи социални неравенства.

Приемственост и устойчивост във времето

При изпълнението на тази Стратегията се цели осигуряването на дълготраен положителен ефект на провежданата политика за равенство, приобщаване и участие на ромите във всички приоритетни области. Единствено спазването на горепосочените принципи допринесе за реализирането на Стратегията и мерките заложи в планове за нейното изпълнение.

Х. МОНИТОРИНГ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО

В Областната стратегия за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030) са заложи количествени целеви резултати за наблюдение на постигането на минимален напредък на целите в нея до 2030 г. в изпълнение на дългосрочната цел за осигуряване на ефективно равенство и намаляване на различията между ромите и общото

население.

Оценката на изпълнението на Стратегията се осъществява чрез Система за мониторинг, оценка и контрол за изпълнение. Системата отчита изпълнението на политиките за приобщаване и участие на ромите на регионално и местно ниво, което включва и сътрудничеството с ромското гражданско общество и други заинтересовани страни.

Чрез Системата се осигурява регулярна, систематична проверка, контрол и проследяване на напредъка и качеството на изпълнението на Стратегията и Плана за действие по нея, както и на всички други интервенции (дейности, проекти, изследвания, проучвания и др.) за приобщаване и участие на уязвими етнически малцинства с фокус ромите, в това число и такива, изпълнявани на местно ниво от общини, НПО, изследователски и аналитични институции, центрове и др. Осигурява се оценка на въздействието в резултат на прилаганите интервенции, като се идентифицират проблемите при прилагането на мерките, с цел подобряване тяхната ефективност и ефикасност.

Чрез Системата се реализира:

- събиране на данни чрез формални и неформални методи на местно и областно ниво в различни области (сектори) по определена методика;
- позволява анализиране на събраната информация, вкл. по различни разрез/сегменти, както и да засича информацията в тях; да прави оценка на въздействието;
- позволява извеждане на научени уроци и формулиране на препоръки и указания за подобряване на изпълнението на Областната стратегия и интеграционните политики.

Мониторингът се измерва посредством индикаторен модел, който включва списък с индикатори, дефиниция и методика (алгоритъм) на формиране, събиране, обработка и анализ на първичните данни за формиране на индикаторите. В Стратегията са включени базова линия и измерими цели.

Наред с общите статистически подходи, данни за изпълнението на Стратегията се събират и по териториален признак за населени места и части от населени места с концентрация на бедност, незаконно строителство и други характерни за тази Стратегия индикатори.

Наблюдение на изпълнението на Стратегията

1. Наблюдението на изпълнението на Стратегията се осъществява чрез годишното отчитане на напредъка. Това се извършва чрез изготвяне на ежегоден мониторингов доклад на база на информацията от Системата.

- ОССЕИВ координира подготовката на доклада, обобщава информацията и подготвя доклада.
- Докладът се представя пред НССЕИВ.

2. Привличане на младежи и ромски жени под формата на консултативни съвети и форми на граждански мониторинг.

3. Създаване на Съвет за мониторинг на изпълнението на Стратегията.

4. Набиране, систематизиране и анализ на информация за добри практики за мониторинг на секторни политики.

Оценка за изпълнението на Стратегията

Оценката на изпълнението на Стратегията има за цел да осигури информация за постигане на целите и ефективността на предприетите мерки. Тя се осъществява в края на периода на действие на Стратегията.

Принципи на мониторинг

Прозрачност: да осигурява достатъчно достоверна информация на заинтересованите страни като предпоставка публичните политики да бъдат разбирани, наблюдавани и приемани.

Прозрачната система на управление чрез мониторинг и оценка има ясни процедури за публично вземане на решения и отворени канали за общуване между заинтересованите страни и обществените институции.

Отчетност: Да носи информация за степента на достижимост на набелязаните цели, за ефективността, ефикасността и рационалността на използване на публични ресурси и за степента на постигнато въздействие върху заинтересованите страни.

Отговорност на управлението: Необходимо е институциите постоянно да се опитват да отчитат интересите на всички целеви групи и заинтересовани страни при реализацията на политиките.

Мониторингът изгражда капацитет за създаване, реализиране и изпълнение на качествени политики при оптимално съчетаване на резултати с ресурси. Повишава заинтересоваността и интензифицира участието. Мониторингът създава механизъм за гражданско участие в процеса на формулиране и изпълнение на местна политика.

Добре развитото гражданско общество, което е заинтересовано от реализираната политика, следи достигането на целите и изпълнява контролна функция.

XI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Стратегията е рамков документ, който задава насоки на действия в приоритетните области за периода 2021-2030 година. Те могат да бъдат допълвани и актуализирани, съобразно динамиката на потребностите за развитие и предизвикателствата на социално-икономическата ситуация.

За да се реализира реален напредък до 2030 година, в който ромските общности в цялото си многообразие имат равни възможности и равно участие във всички сфери на живота, се изискват съвместни действия от всички участници в процеса.

Постигането на равенство, приобщаване и участие на ромите изисква сътрудничеството на всички пряко ангажирани институции на регионално и местно ниво в партньорство с гражданското общество и пълноценно участие на ромите в този процес.

ХІІ. ПРИЛОЖЕНИЕ: ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ /2021-2030 ГОДИНА/

Индикатори:

1. Относителен дял на лицата в риск от бедност. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
2. Относителен дял на ромите, които са били подложени на дискриминация по каквато и да е причина през последните 12 месеца. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
3. Относителен дял на децата под 18 години в риск от бедност. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
4. Относителен дял на ромите, които са били дискриминирани (в която и да е област) през последните 12 месеца и са подали сигнал за това. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
5. Дял на деца на възраст от 4 години до начална възраст на задължително начално образование, които посещават предучилищно образование. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
6. Относителен дял на младежите (на 20-24 навършени години) със завършено най-малко средно образование. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
7. Относителен дял на децата на възраст 6-14 години от домакинства, в които поне един член се е самоопределил като ром, посещаващи училища, в които „всички или повечето съученици са роми“. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
8. Коефициент на заетост на лицата на възраст 20-64 години. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
9. Коефициенти на заетост на мъжете и на жените на възраст 20-64 години. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
10. Относителен дял на незаетите и неучещи младежи на възраст 15 - 29 навършени години. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
11. Очаквана средна продължителност на предстоящия живот. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
12. Относителен дял на лицата живеещи в лоши жилищни условия. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
13. Относителен дял на лицата, живеещи в пренаселено жилище. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
14. Относителен дял на лицата, живеещи в домакинство без тоалетна и баня вътре в жилището. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.
15. Индекс на човешко развитие. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.

16. Относителен дял на децата (0-17 години), живеещи в материални лишения. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.

17. Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.

18. Тежест на разходите за жилища според състоянието на бедност – проучване на EU-SILC. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.

19. Неудовлетворени потребности от медицинска помощ в квинтила от най-ниски доходи. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.

20. Рано напуснали образование и обучение (относителен дял на лицата на възраст 18-24 навършени години, завършили най-много основно образование и неучастващи в образование и обучение, от населението на същата възраст.). Текуща стойност в %. Целева стойност в %.

21. Нетен коефициент на записване на населението в образователната система (V-XII клас). Текуща стойност в %. Целева стойност в %.

22. Дял на основни или над основни общи цифрови умения на лица на възраст от 16 до 74 години, живеещи в домакинство с деца под 16-годишна възраст. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.

23. Дял на учителите, подготвени за преподаване в мултикултурни условия. Текуща стойност в %. Целева стойност в %.

Индекс на човешко развитие оценява средните постижения на дадена страна в следните три основни аспекта от човешкото развитие: Оценката, която се дава на всяка страна, е теглото на очаквана продължителност на живота, образование, равнището на доходите в тази страна. Индексът е стандартно средство за измерване на нивото на благосъстояние и най-вече на детското благополучие.

Продължителност на живота и здравословен начин на живот, който се преценява според вероятната продължителност на живота към момента на раждането; позволява да се изчисли косвено задоволяването с продукти от първа необходимост, между които достъпът до питейна вода, жилище, добра хигиена и медицински грижи и услуги.

Знание или равнище на образованието, което се преценява според степента на грамотност на възрастните. Това е процент от населението над 15 години, които могат да четат и разбират кратък и лесно достъпен текст за ежедневиия живот. Отчита се и общият сбор от съотношението на записалите се учащи начално и основно, средно, и висше образование. Това число изразява задоволяване от нематериални блага като възможността за участие при взимане на решения в обществото или на работното място.

Приложение: Общински планове за действие 2021-2023 година на Общините на територията на област Пловдив.